

19

ΜΠΟΜΠΥ ΣΑΝΤΣ

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

ΜΠΟΜΠΥ ΣΑΝΤΣ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΤΗ ΣΕΙΡΑ: 19

ISBN: 978-9963-692-31-6

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΓΑΙΟΝ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2011

ΣΕΙΡΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΚΕΙΜΗΛΙΑ

Τα κειμήλια (από το ρήμα κείμαι) είμαστε κάποια κείμενα, πάλι από το κείμαι, που δεν θα αυτοπροσδιοριστούμε ως κλασσικά, μα υπάρχοντα, εσαεί παρόντα. Είμαστε, για παράδειγμα, ο «Θούριος» του Ρ. Φεραίου, ο «Ύμνος» του Δ. Σολωμού και οι «Ωδές» του Α. Κάλβου (για την ελληνική ελευθερία), η «Εννάτη Ιουλίου» του Β. Μιχαηλίδη, η «Αφήγηση του Ματρώζου για την μάχη του Γρ. Αυξεντίου στον Μαχαιρά» και το «Διάγγελμα του Τ. Παπαδόπουλου» (για την κυπριακή ελευθερία), μια «Ομιλία» του Τσε Γκουεβέρα ή του Μάρτιν Λούθερ Κιγκ (για την παγκόσμια ή την φυλετική ελευθερία) και δεκάδες, εκατοντάδες και χιλιάδες άλλα κείμενα από την κυπριακή, την ελληνική και την παγκόσμια διανόηση.

Όταν, επομένως, λέμε ότι «ενθάδε κείμεθα» (εμείς τα κειμήλια - κείμενα), με το «ενθάδε» εννοούμε την ρίζα μας, την ελευθερία, την όποια μορφή ελευθερίας, επειδή η ελευθερία είναι μία -ενιαία

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ
ΜΠΟΜΠΥ ΣΑΝΤΣ

Σειρά: Κείμενα - Κειμήλια

Αριθμός στη σειρά: 19

Τίτλος: Το ημερολόγιο του Μπόμπυ Σαντς

Εισαγωγή και επιμέλεια: Σπύρος Κακουριώτης

Πρόλογος: Αλέκος Μιχαηλίδης

Μετάφραση: Γιάννης Καραλιώτας, Νότης

Πάτσαλος

Εκδόσεις Αιγαίον. Έκτορος 40, Λευκωσία 1016,

τηλ. 22433297, 99541221

Ηλεκτρονική διεύθυνση: yialousa@cytanet.com.cy

Διεύθυνση στην Αθήνα: Θεμιστοκλέους 37,

Εξάρχεια, τηλ. 0030 210 380 2644

Εξώφυλλο: Κύριλλος Σαρρής

Αριθμός έκδοσης: 204

ISBN: 978-9963-692-31-6

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΜΠΟΜΠΥ ΣΑΝΤΣ

Εισαγωγή και επιμέλεια:

Σπύρος Κακουριώτης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΓΑΙΟΝ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2011

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η πρώτη έκδοση του *Ημερολογίου* του Μπόμπυ Σαντς κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Αιγαίον το 1985. Μάλιστα είχαμε και την παγκόσμια πρωτιά. Η ελληνική μετάφραση ήταν η πρώτη που έγινε παγκοσμίως. Σήμερα, με μικρές διορθώσεις, επανερχόμαστε με το *Ημερολόγιο* του Ιρλανδού ήρωα στη σειρά Κείμενα-Κειμήλια, επειδή το θεωρούμε σημαντικό τεκμήριο του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα των Ιρλανδών, όχι μόνο διότι ο Μπόμπυ Σαντς ήταν ένας γνήσιος αγωνιστής της ελευθερίας αλλά και για να συνεχίσουμε τους δεσμούς των δύο λαών μας, των δύο ευρωπαϊκών εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων που σημάδεψαν τον 20ό αιώνα.

Είναι ολοφάνερα τα κοινά στοιχεία όχι μόνο του αγώνα της ΕΟΚΑ και του IRA αλλά και της ζωής των Ιρλανδών και των Κυπρίων. Το ότι έδρασαν και οι δύο με κοινό σκοπό και εχθρό, την αποτίναξη του αγγλικού ζυγού και την ένωσή τους με τις μητέ-

ρες πατρίδες, η Κύπρος με την Ελλάδα και η Βόρεια Ιρλανδία με το υπόλοιπο νησί, το αποδεικνύουν οι μάρτυρες και ήρωες των αγώνων αλλά και οι αμέτρητες μαρτυρίες Ιρλανδών και Κυπρίων αγωνιστών για τη ζωή μέσα στις αγγλικές φυλακές στην ίδια την Αγγλία. Δεν είναι τυχαίο ότι οι εξόριστοι στην Αγγλία Κύπριοι αγωνιστές βρήκαν συμπαροστάτες τους αγωνιστές του IRA που επίσης εξέτιαν τις ποινές τους στις αγγλικές φυλακές. Οι δύο αγωνιζόμενοι λαοί, προερχόμενοι στην πλειονότητά τους από τα αγροτικά στρώματα και με πλούσια και περήφανε πολιτιστική παράδοση, αρνούνται τα δεσμά της αγγλοκρατίας και γράφουν ιστορία αντίστασης απαράμιλλου κάλλους.

Οι Άγγλοι δεν θα μπορούσαν ποτέ να πιστέψουν ότι Κύπριοι και Ιρλανδοί θα έβρισκαν τρόπους να βρεθούν αλληλέγγυοι. Το «διαίρει και βασίλευε», η διχοτόμηση, ακόμα κι αν πέτυχε σήμερα, δεν κατάφερε να κάμψει την αντίσταση των δύο λαών, ούτε στην Κύπρο, ούτε στην Ιρλανδία, ούτε και τότε μέσα στις αγγλικές φυλακές.

Σήμερα, η Βόρεια Ιρλανδία αποτελεί ένα προτεκτοράτο της Αγγλίας και η Κύπρος στενάζει κάτω από την τουρκική κατοχή. Οι αγώνες της ΕΟΚΑ και του IRA δεν κατάφεραν να φτάσουν στον τελι-

κό τους στόχο. Όμως, μας δείχνουν το δρόμο της αντίστασης. Ο αγώνας των λαών μας συνεχίζεται και ο αγώνας του Μπόμπυ Σαντς θα αποτελεί φάρο έμπνευσης για όλους μας. Καμία αγγλική αυτοκρατορία δεν κατάφερε να αναγκάσει τον Μπόμπυ Σαντς να διακόψει την απεργία πείνας όπως και κανένας δεν μπορεί να μας αναγκάσει να διαγράψουμε την κατεχόμενη πατρίδα μας. Ούτε οι Άγγλοι θα μπορέσουν ποτέ να ξεχάσουν την ταπείνωση που έχουν υποστεί από τους μικρούς λαούς των Ιρλανδών και Ελλήνων.

Ο Μπόμπυ Σαντς, ως ένας άλλος Αυξεντίου, θα παραμείνει μια βαθύτατη πληγή στην καρδιά της Αγγλικής αποικιοκρατίας.

Αλήθεια, σε τι διαφέρει ο Μπόμπυ Σαντς από τους δικούς μας μάρτυρες;

Αλέκος Μιχαηλίδης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Μπόμπυ Σαντς γεννήθηκε στις 9 Μαρτίου 1954, σε μια υποβαθμισμένη καθολική γειτονιά του βόρειου Μπέλφαστ. Το 1972, σε ηλικία 18 ετών, γίνεται μέλος του Προσωρινού Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού (Provisional IRA), ενώ τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς συλλαμβάνεται για πρώτη φορά, κατηγορούμενος για οπλοκατοχή, και περνά τρία χρόνια στις διαβόητες φυλακές του Λονγκ Κεσ. Αποφυλακίζεται το 1976 και επιστρέφει στο Τούνμπρουκ του Δυτικού Μπέλφαστ, όπου έχει εγκατασταθεί η οικογένειά του, πολύ κοντά στη ζώνη που διαχωρίζει τις γειτονιές των καθολικών και των προτεσταντών, όπου ασχολείται ενεργά με τις κινητοποιήσεις των κατοίκων, όπως με τον Σύνδεσμο Ενοικιαστών.

Τον Οκτώβριο του 1976 συλλαμβάνεται και πάλι, έπειτα από βομβιστική επίθεση και ανταλλαγή πυρών με την βορειοϊρλανδική αστυνομία. Αν και η

συμμετοχή του στις δύο αυτές ενέργειες δεν μπόρεσε να αποδειχθεί, παρά την εξουθενωτική εξαήμερη ανάκριση και τα βασανιστήρια στα οποία υποβλήθηκε αυτός και οι τρεις σύντροφοί του, το Σεπτέμβριο του 1977 καταδικάζεται σε δεκατέσσερα χρόνια φυλάκισης για οπλοκατοχή, καθώς ένα από τα πιστόλια που χρησιμοποιήθηκε στη συμπλοκή είχε βρεθεί στο αμάξι στο οποίο συνελήφθησαν οι τέσσερις αγωνιστές.

Μεταφέρεται στην Πτέρυγα Η των φυλακών Λονγκ Κες, όπου ήδη εδώ και ένα χρόνο οι αγωνιστές του IRA είχαν ξεκινήσει τη «διαμαρτυρία της κουβέρτας». Καθώς η βρετανική διοίκηση των φυλακών είχε σταματήσει να αναγνωρίζει το «ειδικό καθεστώς» (ουσιαστικά το καθεστώς των πολιτικών κρατουμένων) των φυλακισμένων Ιρλανδών αγωνιστών και δεν τους επέτρεπε πλέον να φορούν τα πολιτικά τους ρούχα, αυτοί παρέμεναν γυμνοί στα κελιά τους, σκεπασμένοι μόνο με τις κουβέρτες της φυλακής. Τον Απρίλιο του 1978, έπειτα από συστηματική κακομεταχείριση, ειδικά στις τουαλέτες και τα ντους, οι κρατούμενοι επεκτείνουν τη διαμαρτυρία τους, αρνούμενοι να πλυθούν και να παραδώσουν τα δοχεία νυκτός τους, κάνοντας τις βασικές τους ανάγκες μέσα στο κελλί. Οι κρατούμε-

νες στις γυναικείες φυλακές Αρμά ακολουθούν, με ανάλογη διαμαρτυρία, το Φεβρουάριο του 1980, συμπαραστεκόμενες στους συναγωνιστές τους.

Σε όλη αυτήν την περίοδο, ο Μπόμπυ Σαντς συμμετέχει ενεργά στις διαμαρτυρίες, αρθρογραφώντας ταυτόχρονα, με το ψευδώνυμο «Μαρκέλλα», στην εφημερίδα *An Phoblacht/Republican News*, γράφοντας σε χαρτί τουαλέτας.

Στις 27 Οκτωβρίου 1980, έπειτα από την κατάργηση των συνομιλιών μεταξύ των Βρετανών και του καρδινάλιου Ο' Φέυ, επτά κρατούμενοι της Πτέρυγας Η, μέλη του IRA και του INLA, με επικεφαλής τον Μπρένταν Χιούζ, προχωρούν σε απεργία πείνας απαιτώντας την ικανοποίηση των «πέντε αιτημάτων» τους: α) να μη φορούν τις στολές της φυλακής, β) να μην εργάζονται για τη φυλακή, γ) το δικαίωμα της ελεύθερης συναναστροφής τους με άλλους κρατούμενους, δ) να οργανώνουν τις δικές τους εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, ε) το δικαίωμα σε μια επίσκεψη, ένα γράμμα και ένα πακέτο την εβδομάδα. Έπειτα από 53 ημέρες κι αφού οι απεργοί έφτασαν στο κατώφλι του θανάτου, η βρετανική κυβέρνηση με έγγραφό της δείχνει να αποδέχεται μια συμφωνία.

Πολύ σύντομα, τον Γενάρη του 1981, γίνεται

φανερό ότι η βρετανική κυβέρνηση δεν σκοπεύει να υποχωρήσει κι έτσι, την 1η Μαρτίου, οι κρατούμενοι αγωνιστές προχωρούν σε δεύτερη απεργία πείνας. Ο πρώτος που ξεκινά την απεργία είναι ο Μπόμπυ Σαντς, ο οποίος έχει πλέον αντικαταστήσει τον Χιουζ ως επικεφαλής των φυλακισμένων μαχητών του IRA. Σε αντίθεση με την πρώτη απεργία, πλέον οι κρατούμενοι συμμετέχουν σταδιακά, με στόχο να επιμηκυνθεί χρονικά τόσο η λαϊκή κινητοποίηση εκτός των φυλακών όσο και οι πιέσεις προς την βρετανική κυβέρνηση.

Πέντε ημέρες μετά την έναρξη της απεργίας πείνας, ο ανεξάρτητος δημοκρατικός βουλευτής Φρανκ Μακγουάιρ πεθαίνει και στις αναπληρωματικές εκλογές που προκηρύσσονται ο Μπόμπυ Σαντς, μοναδικός υποψήφιος εκ μέρους των καθολικών, εκλέγεται στις 9 Απριλίου 1981 βουλευτής, με 30.493 ψήφους (51,2%). Καθώς η κυβέρνηση της «σιδηράς κυρίας» Μάργκαρετ Θάτσερ παραμένει ανυποχώρητη απέναντι στα αιτήματα των κρατούμενων, φυλακισμένοι αγωνιστές του IRA και του INLA ξεκινούν διαδοχικά απεργία πείνας.

Στις 1.15 π.μ. της 5ης Μαΐου 1981, έπειτα από 66 ημέρες απεργίας, ο Μπόμπυ Σαντς αφήνει την τελευταία του πνοή, σε ηλικία μόλις 27 ετών. Στην

κηδεία του το φέρετρο ακολούθησαν 100.000 άνθρωποι, σε μία από τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις στην Β. Ιρλανδία.

Ο Μπόμπυ Σαντς θα είναι ο πρώτος από τους δέκα αγωνιστές που έδωσαν εκείνη τη χρονιά τη ζωή τους για την ελευθερία και την ανεξαρτησία της Ιρλανδίας. Τον ακολούθησαν οι Francis Hughes, Raymond McCreesh, Patsy O'Hara, Joe McDonnell, Martin Hurson, Kevin Lynch, Kieran Doherty, Thomas McElwee και Michael Devine. Μετά τον θάνατο του τελευταίου, στις 20 Αυγούστου 1981, η απεργία αρχίζει να αποδυναμώνεται, εξαιτίας των πιέσεων που ασκούσε η καθολική Εκκλησία στις οικογένειες των απεργών προκειμένου να επιτρέψουν την ενδοφλέβια σίτισή τους.

Στη συνέχεια, η βρετανική κυβέρνηση ικανοποίησε τα αιτήματα των απεργών πείνας «σιωπηρά», χωρίς ποτέ όμως να τους θεωρήσει πολιτικούς κρατούμενους. Η απεργία πείνας οδήγησε στην αναζωογόνηση της αντίστασης κατά της βρετανικής κατοχής και της δραστηριότητας του IRA.

Τις πρώτες 17 ημέρες της απεργίας ο Μπόμπυ Σαντς κρατούσε προσωπικό ημερολόγιο, γράφοντας σε χαρτί τουαλέτας και κρύβοντάς το μέσα

στις κοιλότητες του σώματός του. Σε αυτό καταγράφει όχι μονάχα τα γεγονότα εκείνων των ημερών αλλά και τις ενδόμυχες σκέψεις του, την αγάπη για τους οικείους και το λαό του, την πίστη του στο Θεό, αλλά και τη βεβαιότητά του για την τελική νίκη του αγώνα του ιρλανδικού λαού.

Σπύρος Κακουριώτης

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΜΠΟΜΠΥ ΣΑΝΤΣ

Κυριακή 1 Μάρτη 1981

Στέκω στο κατώφλι ενός άλλου, τρεμάμενου κόσμου. Ο Θεός ας ελεήσει την ψυχή μου.

Η καρδιά μου πονάει γιατί, το ξέρω, πλήγωσα τη φτωχή μου τη μάνα και μες στο σπιτικό μας πλανιέται μια αβάσταχτη αγωνία. Αλλά τα σκέφτηκα όλα, κι απ' όλες τις μεριές, και δοκίμασα τα πάντα για ν' αποφύγω το αναπόφευκτο που επιβάλλαν, στους συντρόφους μου και σε μένα, 4,5 χρόνια απέραντης απανθρωπιάς.

Είμαι πολιτικός κρατούμενος. Είμαι ένας πολιτικός κρατούμενος γιατί είμαι αιχμάλωτος ενός μακρόχρονου πολέμου ανάμεσα στον καταπιεσμένο ιρλανδικό λαό και σ' ένα εχθρικό, καταπιεστικό κι ανεπιθύμητο καθεστώς, που αρνιέται να αποσυρθεί απ' την πατρίδα μας και απ' τα χώματά μας.

Πιστεύω και αγωνίζομαι για το ιερό δικαίωμα

του ιρλανδικού έθνους να ζήσει ελεύθερο κι ανεξάρτητο, για το δικαίωμα κάθε Ιρλανδού και Ιρλανδέζας να το διεκδικήσουν με ένοπλο αγώνα. Γι' αυτό με φυλάκισαν, με βασάνισαν και βρίσκομαι τώρα στο κελλί μου γυμνός.

Στο βασανισμένο μου μυαλό κυριαρχεί η σκέψη ότι στην Ιρλανδία ειρήνη δεν θα υπάρξει ώσπου οι ξένοι Βρετανοί τύραννοι να πάρουν πόδι απ' εδώ, αφήνοντας τον ιρλανδικό λαό, σαν ενιαίο σύνολο, να κανονίζει τις δικές του υποθέσεις, να καθορίζει λεύτερος τα πεπρωμένα του, λεύτερος στο μυαλό και το σώμα, ξέχωρος κι ανεξάρτητος στις ιδιαιτερότητές του, τις φυσικές, πολιτιστικές και οικονομικές.

Πιστεύω πως είμαι ένας ακόμη βασανισμένος Ιρλανδός, γέννημα μιας ξεσηκωμένης γενιάς με βαθιά ριζωμένο, ακατανίκητο, πόθο για λευτεριά. Βαδίζω στο θάνατο όχι μόνο για να δοθεί ένα τέλος στη βαρβαρότητα των Μπλοκ Η' ή για να κερδίσουμε την αναγνώριση σαν πολιτικοί κρατούμενοι. Τραβάω αυτό το δρόμο κύρια γιατί ό,τι χάνεται εδώ μέσα, χάνεται ταυτόχρονα για τη Δημοκρατία. Τον περπατώ γι' αυτούς τους βασανισμένους και καταπιεσμένους, αυτούς που με περηφάνια μπορώ να αποκαλώ «ξεσηκωμένο λαό».

Σήμερα δεν υπήρχε ο ενθουσιασμός και το «και-

νούργιο» που είχε φέρει η 27η του Οκτώβρη². Οι γνωστοί μπάτσοι δεν είχαν βάρδια σήμερα. Χωρίς αμφιβολία, αύριο πρωί-πρωί, οι γλείφτες κι οι εκκολλητόμενοι τύραννοι θα κάνουν την εμφάνισή τους το ίδιο πρόθυμοι όπως πάντα.

Έγραψα μερικές σημειώσεις για τα κορίτσια του Αρμά³, σήμερα. Θέλω τόσα πολλά να πω γι' αυτές, για το θάρρος, την αποφασιστικότητα και την αδάμαστη θέλησή τους για αντίσταση. Για μένα μετρούν το ίδιο όπως και οι άλλες Ιρλανδέζες ηρωίδες, η κόμισσα Μάρκιεβιτς, η Ανν Ντέβλιν, η Μαίρη Ανν Μακ Κράκεν, η Μαρί Μακ Σουίνυ, η Μπέτσυ Γκραιή κι όλες οι άλλες που τόσο αγαπάμε. Κι είναι κι άλλες, η Ανν Πάρκερς, η Λώρα Κρόουφορντ, η Ρόσμαρυ Μπλέικλυ, και πραγματικά ντρέπομαι που δεν μπορώ να τις θυμηθώ όλες.

Υπήρχε μια σοβαρότητα στη θεία λειτουργία σήμερα, και τα παιδιά αλύγιστα, όπως πάντα. Έφαγα το συνηθισμένο εβδομαδιαίο κομματάκι φρούτου χτες το βράδυ. Κι η διαβολεμένη μοίρα το 'φερε να 'ναι πορτοκάλι⁴ και, τραγική ειρωνεία, ήταν πικρό. Το φαί το άφησαν κοντά στην πόρτα και φυσικά, όπως το περίμενα, η μερίδα μου είναι πολύ μεγαλύτερη απ' το συνηθισμένο. Τουλάχιστον απ' αυτήν του συγκρατούμενού μου Μάλαχυ.

Δευτέρα 2 Μάρτη 1981

Προς μεγάλη δυσαρέσκεια των μπάτσων, τερματίσαμε σήμερα το πρωί την απεργία πλυσίματος. Μας μετακίνησαν στην πτέρυγα Β, που κατά τους ισχυρισμούς τους ήταν καθαρή.

Δείξαμε πολλή ανεκτικότητα σήμερα. Μας έκαναν έρευνα καθώς γυρίζαμε από τα αποχωρητήρια. Μερικοί από τους συντρόφους περίμεναν τρεις ώρες για να πάνε στην τουαλέτα και μόνο 4-5 κατάφεραν να πλυθούν, πράγμα που δείχνει την... τόση προθυμία των μπάτσων να μας κάνουν να σταματήσουμε την απεργία πλυσίματος. Μας αντιμετωπίζουν με κάμποση δόση ποταπής εκδικητικότητας.

Είδα τον γιατρό. Είμαι 64 κιλά και δεν έχω προβλήματα.

Ο ιερέας, ο πατήρ Τζων Μάρφου, ήταν μέσα απόψε και μιλήσαμε λίγο. Άκουσα ότι η μητέρα μου μίλησε χτες σε μια διαδήλωση στο Μπέλφαστ και ότι η Μαρκέλλα έκλαιγε. Αυτό μου τόνωσε το ηθικό. Δεν ανησυχώ καθόλου για τον μικρό αριθμό των διαδηλωτών που πήραν μέρος στην πορεία.

Ενοχλήθηκα πολύ χτες το βράδυ όταν άκουσα την δήλωση του επίσκοπου Ντέιλυ⁵. Πάλι χρησιμοποιεί τα «δυο μέτρα και δυο σταθμά» της ηθικής

του. Φαίνεται ότι ξεχνά πως οι δολοφόνοι όλων εκείνων των αθώων Ιρλανδών της «Ματωμένης Κυριακής» στο Ντέρου βρίσκονται ακόμη ανάμεσά μας. Κι ακόμα ξέρει, και ίσως καλύτερα από κάθε άλλον, τι γίνεται δω μέσα στα Μπλοκ Η.

Καταλαβαίνει γιατί οι άνθρωποι βασανίζονται εδώ μέσα –καταλαβαίνει το λόγο της ποινικοποίησης. Αυτό που είναι ιδιαίτερα αηδιαστικό, πιστεύω, είναι ότι κατά βάθος συμφωνεί με αυτό το λόγο. Μια μονάχα φορά διαμαρτυρήθηκε δημόσια, για το ξύλο και την απανθρωπιά που είναι καθημερινό φαινόμενο στα Μπλοκ Η.

Κάπου στα τέλη του '78 διάβασα ένα σχόλιο για τη δήλωση του τότε αρχιεπισκόπου Ο' Φέυ⁶. Έλεγε ότι οι Ιρλανδοί πρέπει να νιώθουν αιώνια ντροπή γιατί ο αρχιεπίσκοπος αναγκάστηκε να ταρακουνήσει την ηθική συνείδηση του λαού για το θέμα των Μπλοκ Η. Έχει περάσει από τότε πολύς καιρός και υποστήκαμε πολλά από τότε. Για την ακρίβεια, η επόμενη χρονιά, το 1979, ήταν η χειρότερη που ζήσαμε.

Αναρωτιέμαι τώρα ποιος άραγε θα ταρακουνήσει την ηθική συνείδηση του καρδινάλιου...

Όποιος είναι σωστός και δίκαιος ας σηκωθεί επάνω κι ας φωνάξει, μαρτυρώντας και για το άδικο και για το δίκαιο. Αλλά ξέρουμε τι θα πουν

όλοι αυτοί: «αυτό είναι πολιτική και η θέση μας δεν μας επιτρέπει να μπλεκόμαστε με την πολιτική». Δεν είναι όμως αλήθεια! Οι άνθρωποι αυτοί έχουν πολιτικά «πιστεύω» και είναι φανερό πως η «πολιτική» τους απλώς είναι διαφορετική, και είναι εγγλέζικη.

Ο πατέρας του καλού μου φίλου Τόμποϋ πέθανε σήμερα. Ήμουν πολύ ταραγμένος και αυτό με αναστάτωσε.

Πήρα διάφορα σημειώματα από την οικογένειά μου κι από φίλους. Διάβασα μόνο το γράμμα της μητέρας μου κι ήταν ό,τι πραγματικά χρειαζόμουν. Ξαναβρήκε την αγωνιστικότητά της. Είμαι χαρούμενος τώρα. Ο παλιός μου φίλος ο Σόνα⁷ μου έγγραψε κι αυτός.

Μου κατέβηκε μια ιδέα για ποίημα, ίσως αύριο προσπαθήσω να το γράψω.

Κάθε φορά που αισθάνομαι πεσμένος σκέφτομαι το Αρμά και τον Τζέιμς Κόννολυ⁸. Αυτές τις σκέψεις δεν μπορούν να μου τις πάρουν ποτέ.

Τρίτη 3 Μάρτη 1981

Αισθάνομαι τρομερά καλά σήμερα (είναι μόλις η τρίτη μέρα, αλλά, το ίδιο μου κάνει, αισθάνομαι υπέροχα). Το πρωί με επισκέφτηκαν δύο δημοσιο-

γράφοι, ο Ντέιβιντ Μπέρσφορντ της *Guardian* κι ο Μπρένταν Ο' Κάθοιρ των *Irish Times*⁹. Δεν μπορούσα να τους εξηγήσω επακριβώς τις σκέψεις μου. Θα μπορούσα να τους τα είχα πει καλύτερα.

63 κιλά σήμερα. Ε, και τι έγινε;

Ο πάτερ Τόνερ ήταν μέσα σήμερα. Νιώθω πως με ζυγίζει ψυχολογικά για να το εκμεταλλευτεί αργότερα. Ελπίζω να κάνω λάθος, αλλά δεν νομίζω. Γι' αυτό απόψε προσπάθησα να του βγάλω από το μυαλό τέτοιες ιδέες. Νομίζω ότι πρέπει να το κατάλαβε αλλά, κατά πόσο το αποδέχεται, αυτό θα το δούμε. Έκανα επίθεση ενάντια στον επίσκοπο Ντέιλυ και δεν μπόρεσε να τον υπερασπιστεί, ή τουλάχιστον δεν το προσπάθησε.

Έγραψα μερικές σημειώσεις για την μάνα μου και την Μαίρη Ο' Ντόιλ στο Αρμά. Θα τους γράψω περισσότερα αύριο. Τα παιδιά έχουν πλυθεί όλα, όμως εγώ δεν πλύθηκα σήμερα. Προσπαθούσαν μέχρι αργά να πάρουν άντρες για το πρώτο τους πλύσιμο.

Κάπνισα μερικά στριφτά τσιγάρα σήμερα, είναι από τα είδη πολυτελείας των Μπλοκ Η.

Έχουν βάλει τραπέζι σήμερα στο κελλί και βάζουν τώρα το φαί πάνω σ' αυτό, μπροστά στα μάτια μου. Αλλά, μιλάω ειλικρινά, δεν δίνω πεντά-

ρα κι αν ακόμα το βάλουν πάνω στα γόνατά μου. Συνεχίζω να μου κάνουν ηλίθιες ερωτήσεις, όπως: «Ακόμα δεν έφαγες;»

Δεν έγραψα ακόμα το ποίημά μου, ίσως αύριο. Το πρόβλημα είναι ότι τώρα έχω περισσότερες ιδέες.

Πήρα σήμερα εφημερίδες και ένα βιβλίο. Τις *Μικρές ιστορίες* του Κίπλινγκ, με μια μάλλον μακροσκελή εισαγωγή του Σώμμερσετ Μωμ. Αυτόν τον τελευταίο τον αντιπάθησα αμέσως διαβάζοντας ένα σχόλιό του για τους Ιρλανδούς, που έγραψε την περίοδο που ο Κίπλινγκ ανερχόταν σαν συγγραφέας. «Η αλήθεια είναι ότι οι Ιρλανδοί με τις ανοησίες τους ξεπέρασαν τα όρια». Σκασίλα μου, σκέφτηκα, και ήταν μεγάλο κρίμα που δεν ξεπέρασαν τα όρια ακόμα περισσότερο! Τον Κίπλινγκ τον ξέρω καλά, όπως και τη σύνδεσή του με το Ώλστερ. Θα διαβάσω τις ιστορίες του αύριο.

Τα παιδιά λένε τώρα το ροζάριο δύο φορές τη μέρα. Δεν έχω τίποτε άλλο, αυτά λοιπόν γι' απόψε¹⁰.

Τετάρτη 4 Μάρτη 1981

Ο πατήρ Μάρφυ ήταν μέσα απόψε. Δεν αισθάνθηκα κι άσχημα σήμερα, αν και πρόσεξα ότι αρχίζω

να χάνω την ενεργητικότητά μου. Αλλά είναι νωρίς ακόμα. Έκανα ντους σήμερα κι έκοψα τα μαλλιά μου, κάτι που με έκανε να αισθανθώ όμορφα. Τα παιδιά με πειράζουν: «Φαίνεσαι 10 χρόνια νεότερος», αλλά εγώ αισθάνομαι 20 χρόνια μεγαλύτερος, αναπόφευκτη συνέπεια 8 χρόνων βασανιστηρίων και φυλακής.

Έμαθα για το νέο σχέδιο Ρήγκαν - Θάτσερ κι ένιωσα τρομερή αηδία και θυμό. Είναι φανερό πια ότι σκοπεύουν να αντιδράσουν στο ρώσικο επεκτατισμό με ιμπεριαλιστικό επεκτατισμό, για να προστατέψουν τα ζωτικά τους συμφέροντα, όπως λένε. Τι πραγματικά θέλουν όμως; Εποφθαλμιούν τις πλουτοπαραγωγικές πηγές άλλων εθνών, θέλουν να κλέβουν ό,τι δεν έχουν και, για να το κάνουν (όπως ίσως το μέλλον, δυστυχώς, αποδείξει), θα δολοφονούν τους καταπιεσμένους λαούς και θα τους αρνούνται το δικαίωμα να ζήσουν σαν κυρίαρχα έθνη. Και δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι ο κ. Χάουεϊ¹¹ στην Ιρλανδία θα ακολουθήσει αυτή τη γραμμή μόλις η Θάτσερ το απαιτήσει.

Παρατήρησα κάτι το σπάνιο σήμερα: μαρμελάδα με το τσάι. Απ' τον τρόπο που οι μπάτσοι... αγριοκοίταζαν το φαί φαίνεται ότι το έχουν πολύ περισσότερη ανάγκη από μένα.

Πέμπτη 5 Μάρτη 1981

Ήρθαν από την Πρόνοια σήμερα και με πληροφόρησαν πως ο πατέρας μου ήταν άρρωστος στο νοσοκομείο. Προσπάθησαν να με κάνουν να γονατίσω, να παρακαλέσω για να βρεθώ για λίγο με την οικογένειά μου. Στεναχωρήθηκα για την αρρώστια του πατέρα μου, αλλά ένιωσα ανακούφιση όταν έμαθα πως είχε πια βγει από το νοσοκομείο. Ό,τι και να γίνει, εγώ πρέπει να συνεχίσω.

Είχα έναν φοβερό πονόδοντο σήμερα κι ανησύχησα, αλλά πάει πια, μου πέρασε.

Διάβασα τη δήλωση του Άτικινς στη Βουλή των Κοινοτήτων. Σκατά!¹² Δεν με ενοχλεί, γιατί ήμουν προετοιμασμένος για κάτι τέτοιο, κι ως το μοιραίο τέλος θα ακούσω πολλά παρόμοια.

Διάβασα τις ιστορίες του Κίπλινγκ και βρήκα κάτι καλό. Το γράφω εδώ:

*Η γη λευτέρωσε τον γίγαντα νεκρό
που σαν παλίρροια ήρθε στο στρατόπεδό μας.
Μας είπε τα δικά του και τραβώντας
μας άφησε τις καρδιές λαμπαδιασμένες.
Κρατήστε τ' άρματα γερά, κι εκδίκηση
θα πάρουμε για τον νεκρό μας σύντροφο
σαν θα 'ρθει η ώρα των λογαριασμών
μπρος στο Θεό.*

«Ελπίζω όχι», είπα στον εαυτό μου. Αλλά η ελπίδα δεν ήταν καν ελπίδα, δεν ήταν παρά ένα σχήμα λόγου. Ελπίζω βέβαια, όλοι οι άνθρωποι πρέπει να ελπίζουν και ποτέ να μη λυγίζουν. Αλλά ελπίζω μόνο στην τελική νίκη του λαού μας. Υπάρχει άραγε ωραιότερη ή μεγαλύτερη ελπίδα απ' αυτή;

Προσεύχομαι –ο γλείφτης! Και μάλιστα γλείφτης της τελευταίας στιγμής, όπως ίσως να έλεγαν κάποι-οι. Αλλά εγώ πιστεύω στον Θεό και τολμώ να πω πως τον τελευταίο καιρό τα πάμε καλά οι δυο μας.

Αγνοώ την τροφή που βάζουν μπροστά στα μάτια μου καθημερινά. Αλλά πεθυμώ πολύ, μαύρο, χωριάτικο ψωμί, βούτυρο, ολλανδέζικο τυρί και μέλι. Χα, χα, χα, δεν μου κάνει ζημιά αυτή η σκέψη, γιατί πιστεύω ότι η υλική τροφή δεν είναι αρκετή για να ζήσει ο άνθρωπος για πάντα και με ξαλαφρώνει το γεγονός πως θα βρω υπέροχη τροφή εκεί πάνω, αν την αξίζω.

Και μετά κολλάω στην τρομαχτική ιδέα ότι εκεί πέρα δεν τρώνε. Αλλά, πού ξέρεις αν εκεί πέρα δεν έχουν κάτι καλύτερο απ' το μαύρο χωριάτικο ψωμί, το τυρί, το μέλι κ.λπ., ε, λοιπόν, δεν θα 'ναι κι άσχημα.

Οι άνεμοι του Μάρτη φυσάνε μανιασμένα σήμερα, θυμίζοντάς μου πως την Δευτέρα γίνομαι 27

χρόνων. Τελειώνω τώρα. Ο δρόμος μου μόλις άρχισε, κι αύριο ξημερώνει μια άλλη μέρα. Είμαι 62 κιλά, κι από φυσική όσο και ψυχική κατάσταση, γενικά, είμαι καλά.

Παρασκευή 6 Μάρτη 1981

Δεν με επισκέφτηκε ιερέας ούτε ψες, ούτε κι απόψε. Ούτε μ' άφησαν να δω το δικηγόρο μου, άλλο ένα βήμα για την απομόνωσή μου, που όσο ο καιρός περνά τόσο πιο αδυσώπητα θα εφαρμόζουν. Πιστεύω ότι θα με μετακινήσουν πιο γρήγορα απ' ό,τι περιμένα σε μια άδεια πέρυγα της φυλακής. Θα μου λείψουν τα παιδιά, αλλά το ξέρω, ο δρόμος είναι δύσκολος και θα πρέπει να παλέψω για το κάθε τι, αν θέλω να νικήσω.

Ένιωσα δυο φορές σήμερα την έλλειψη ενέργειας και αισθάνομαι ελαφρά αδύναμος.

Οι μπάτσοι, είμαι σίγουρος, μετράνε και ζυγίζουν κάθε φασούλι, κάθε κομματάκι πατάτας, από το φαί που τόσο ξεδιάντροπα βάζουν σε τεράστιες ποσότητες στο κελλί μου. Οι ηλίθιοι, δεν έχουν ακόμα συνειδητοποιήσει ότι ο γιατρός εξετάζει αν έχω ίχνη τροφής στο στομάχι. Ανεξάρτητα απ' όλα αυτά, δεν σκοπεύω να δοκιμάσω τους ορεκτικούς μεζέδες τους.

Προς το παρόν, κοιμάμαι καλά τις νύχτες γιατί αποφεύγω να κοιμάμαι τη μέρα και, πράγμα παράξενο, βλέπω ευχάριστα όνειρα και δεν έχω ακόμα πονοκεφάλους. Άραγε το χρωστάω στο πνευματικό μου σθένος ή θα το πληρώσω αύριο, ή ίσως αργότερα; Διερωτώμαι για πόσο ακόμα θα μπορώ να γράφω αυτά τα ορνιθοσκαλισματα.

Η φίλη μου η Τζένιφερ έφαγε 20 χρόνια σήμερα¹³. Με πείραξε αφάνταστα.

Δεν έχω καμιά αμφιβολία ή αναστολή για ό,τι κάνω αυτή τη στιγμή, γιατί έχω συνείδηση του τι πέρασα τα τελευταία οχτώ χρόνια, και ειδικά τα τελευταία τεσσεράμισι, κι είμαι σίγουρος ότι θα τα αντιμετωπίσουν κι άλλοι, νέα αγόρια και κορίτσια, που είναι ακόμα σχολιαρόπαιδα, ακόμα κι ο Τζέ-ραρντ ή ο Κέβιν¹⁴ και χιλιάδες άλλοι.

Δεν θα μπορέσουν ποτέ να ποινικοποιήσουν τον αγώνα μας. Δεν θα μπορέσουν να ληστέψουν την πραγματική μας ταυτότητα, να μας στερήσουν την ατομικότητά μας, να μας απολιτικοποιήσουν και να μας μεταπλάσουν σε συστηματοποιημένα, ιδρυματοποιημένα, νομοταγή, «καθωσπρέπει» ρομπότ. Δεν θα καταφέρουν ποτέ να φορέσουν στον εθνικοαπελευθερωτικό μας αγώνα την ταμπέλα του εγκληματία.

Δεν κατάφερα, ακόμα και μετά από τόσα βασανιστήρια, να κατανοήσω τη βρετανική λογική. Εδώ

και οκτώ αιώνες δεν μπόρεσαν να κάμψουν το ηθικό των ανθρώπων που αρνιούνται να λυγίσουν. Δεν μπόρεσαν να σπάσουν το ηθικό, να κατακτήσουν ή να κάμψουν την αγωνιστικότητα του λαού μου, ούτε θα το πετύχουν.

Ίσως να είμαι αμαρτωλός, αλλά νιώθω ευτυχής –ακόμη κι αν πεθάνω– ξέροντας πως δεν έχω να λογοδοτήσω για ό,τι έχουν κάνει αυτοί οι άνθρωποι στο ιστορικό έθνος μας.

Έρχονται στο μυαλό μου ο Τόμας Κλαρκ, ο Μακ Σουίνη, ο Σταγκ, ο Γκάουαν, ο Τόμας Άσιη, ο Μακ Κάουι¹⁵. Θεέ μου, έχουμε τόσους πολλούς νεκρούς, που ακόμα ένας γι' αυτούς τους βαλέδες δεν σημαίνει τίποτε, ή τουλάχιστον έτσι λένε, γιατί κάποια μέρα θα πληρώσουν για όλους αυτούς.

Όταν σκέφτομαι τον Κλαρκ θυμάμαι την εποχή που πέρασα στην πτέρυγα Β στη φυλακή της οδού Κρόουμλιν, τον Σεπτέμβρη και τον Οκτώβρη του '77. Τότε ακριβώς κατάλαβα τι είχα να αντιμετωπίσω. Δεν θα τα περιγράψω, γιατί πολλοί από τους συντρόφους πέρασαν τα ίδια κι έτσι καταλαβαίνουν. Σκέφτομαι πως κάποια άτομα (ίσως κάμποσα) με θεωρούν υπεύθυνο για την απεργία πείνας, αλλά εγώ δοκίμασα τα πάντα για να την αποτρέψω, εκτός από το να παραδοθώ.

Πραγματικά τους λυπάμαι αυτούς τους ανθρω-

πους, γιατί δεν ξέρουν τους Βρετανούς. Και τους οικτίρω ακόμα πιο πολύ γιατί ούτε καν τον εαυτό τους δεν ξέρουν. Αλλά πάντα θα υπάρχει αυτό το είδος. Αυτοί δεν είναι που έτρεξαν πρώτοι να κατηγορήσουν τους Τον, Έμμετ, Πήαρς, τον Κόννολυ και τον Μέλλουσες¹⁶; Αυτή η αχάριστη νοοτροπία πάντα θα υπάρχει...

Ακούω τα θαλασσοπούλια να πετούν πάνω από τη στέγη. Πόσο μοναχικό το κελλί και πόσο μοναχικός ο αγώνας. Αλλά, φίλε μου, αυτός ο δρόμος είναι καλά πατημένος. Κι αυτός, όποιος κι αν ήταν, που τον διάβηκε πρώτος, αξίζει την ευγνωμοσύνη του έθνους. Εγώ απλά τον ακολουθάω.

Σάββατο 7 Μάρτη 1981

Καλοδεχούμενο το γράμμα που πήρα απόψε από την Μπέρνυ, την αδελφή μου. Την καλή μου Μπέρνυ. Την αγαπώ και την θεωρώ σπουδαία.

Έχω πια πεισθεί πως σκοπεύουν να προχωρήσουν στην αυστηρή μου απομόνωση σύντομα, γιατί με εμποδίζουν να βλέπω τον δικηγόρο μου. Ελπίζω να κάνω λάθος. Θα δούμε.

Είναι που θέλω να μείνω με τα παιδιά όσο το δυνατόν περισσότερο, για πολλούς λόγους. Αλλά, και να με απομονώσουν, θα το ξεπεράσω κι αυτό.

Κάτι το ευχάριστο. Ήρθε και με είδε ο πάτερ Τόνερ και μου μίλησε για το άρθρο του Μπρένταν Ο' Καθόιρ στους *Irish Times* αυτή τη βδομάδα, το είχα δει. Συζητήσαμε λιγάκι πάνω σ' ορισμένα σημεία που αυτός, φυσικά, τα έβρισκε κάπως επιθετικά. Ήταν υποκριτικά εγκάρδιος, με πολύ τακτ φυσικά, και την ίδια στιγμή έβραζε από μέσα του, καθώς σκεφτόταν τι έγραφε αυτή τη βδομάδα η *An Phoblacht/Republican News*¹⁷, κατηγορώντας τον σαν δωσίλογο μεσοαστό εθνικιστή ή κάτι παρόμοιο.

Τέτοιοι είναι, πιστεύω. Όμως τους καταλαβαίνω αυτούς τους δυστυχημένους που βρίσκονται να πολεμάνε μέσα στη φτώχεια, την αρωστία, την διαφθορά, το θάνατο και την απανθρωπιά των ιεραποστόλων...

Είμαι 61 κιλά σήμερα και χάνω συνέχεια βάρος. Δεν μ' ενοχλούν οι πόνοι της πείνας, και δεν γίνομαι παρανοϊκός για ό,τι έχει σχέση με το φαί, αλλά, μα το Θεό, το συσσίτιο έχει καλύτερέψει εδώ πέρα. Νομίζω ότι το παρατήρησα στην διάρκεια της προηγούμενης απεργίας πείνας. Λοιπόν, πολλά παίζονται εδώ μέσα.

Πήρα την *Irish News* σήμερα. Δεν λέει και τίποτα, γι' αυτό την άφησαν να φτάσει στα χέρια μου. Λαχταρώ να δω τους συντρόφους στην λειτουρ-

για αύριο, όλα αυτά τα νεανικά πρόσωπα, χωρίς τα γένια και τα μουστάκια, χωρίς τα ακατάστατα αχτένιστα μακριά μαλλιά που κατάληγαν σε βρώμικες μπούκλες.

Ένα είναι σίγουρο, ότι αυτό το τρομακτικό παγωμένο βλέμμα που διαπερνά το κενό, βέβαιο σημάδι κακουχιών και βασανιστηρίων, θα είναι εκεί. Μπορεί άραγε να φύγει ποτέ; Μου φαίνεται αδιανόητο πως θα μπορέσουμε κάποτε να το σβήσουμε απ' το μυαλό μας.

Αποκτήσαμε ακόμα έναν σύντροφο αυτή τη βδομάδα. Δεν είναι ενθαρρυντικό που συνέχεια ενώνονται μαζί μας νέοι σύντροφοι; Διάβασα τη δήλωση της Τζένιφερ στο δικαστήριο¹⁸. Αισθάνθηκα συγκίνηση και περηφάνια. Είναι συντρόφισσά μου.

Σκέφτομαι τη Μαίρη Ντόυλ και την Έλεν Μακ Γκίγκαν κι όλα τα άλλα κορίτσια του Αρμά¹⁹. Πώς μπορώ να τις ξεχάσω;

Οι μπάτσοι με κοιτάζουν με ανάμεικτα συναισθήματα. Πολλοί από αυτούς ελπίζουν (αν τα μάτια τους λένε την αλήθεια) ότι θα πεθάνω. Λοιπόν, θα τους κάνω αυτή τη χάρη, αν χρειαστεί, αλλά, μα το Θεό, είναι τελείως ηλίθιοι. Ο Όσκαρ Ουάιλντ δεν είναι καθόλου δίκαιος μαζί τους, εγώ πιστεύω πως βρίσκονται πολύ χαμηλότερα απ' όσο νόμιζε. Και

θα 'θελα να προσθέσω ότι μόνο ένα πράγμα είναι χειρότερο από ένα μπάτσο: ο διευθυντής του. Και η φτωχή μου εμπειρία μου έδειξε ότι όσο πιο ψηλά σκαρφλώνει κανείς σ' αυτήν την απαίσια κλίμακα που λέγεται ιεραρχία τόσο πιο πολύ ξεπέφτει σαν άνθρωπος.

Ένας αρχιφύλακας με ζάλιζε για ώρες παινεύοντας τον «διευθυντή μας» κ. Χίλντις: «Ο κ. Χίλντις είναι πραγματικός χριστιανός, ξέρεις, δεν τον άκουσα ποτέ να πει κάτι που έστω να μοιάζει με ψέμα». «Πες το αυτό στους 400 άνδρες των Μπλοκ Η, που τους έχουν ρημάξει στο ξύλο εδώ και τεσσεράμισι χρόνια», του πέταξα αγριεμένος. Τι άλλο να του πεις, ο άνθρωπος είναι παθολογικά ηλίθιος, κάποιος που έχει μάθει να σκύβει το κεφάλι και να λέει «μάλιστα αφεντικό».

Βρέχει, αλλά δεν κρυώνω, το ηθικό μου είναι ακμαίο και καπνίζω ακόμα κάτι τσιγάρα της συμφοράς, αλλά ποιος είναι τέλειος –κάνουν και κακό στην υγεία, άκου κάτι πράγματα, καληνύχτα.

Κυριακή 8 Μάρτη 1981

Σε λίγες ώρες θα κλείσω τα 27 και, παράξενο, θα είναι ευτυχισμένα γενέθλια, ίσως γιατί το πνεύμα μου είναι λεύτερο, δεν βρίσκω άλλο λόγο.

Παρακολούθησα τη θεία λειτουργία σήμερα και είδα τα παιδιά χωρίς γένια κ.λπ. Λειτουργήσε ένας Αμερικάνος παπάς. Κοινώνησα. Ένα από τα παιδιά λιποθύμησε πριν τη λειτουργία, αλλά είναι εντάξει τώρα. Ένας άλλος μεταφέρθηκε στο στρατιωτικό νοσοκομείο του Μάσγκρειβ. Συνηθισμένα πράγματα εδώ.

Είμαι 60,8 κιλά και δεν έχω καμιά ενόχληση ή ανησυχητικό σύμπτωμα.

Πήρα ακόμα ένα γράμμα από την αδελφή μου, την Μπέρνυ, και τον φίλο της. Γαληνεύει η ψυχή μου όταν έχω νέα της. Πήρα την *Irish News* σήμερα, είχαν μέσα μερικές δηλώσεις που υποστηρίζουν την απεργία πείνας.

Το Σαββατοκύριακο με εξέτασε ένας νεαρός γιατρός που δεν ήξερα το όνομά του μέχρι τώρα. Είναι ο δρ Ρος, μικροκαμωμένος και φιλικός, ο γιατρός που είχαμε και στην προηγούμενη απεργία πείνας.

Ακουστήκε ότι ο δρ Έμερσον είναι στο κρεβάτι με γρίπη. Θα θέλαμε αυτή η «γρίπη» να διαρκέσει κανα-δυό μήνες... Ο δρ Ρος, αν και φιλικός, είναι κατά τη γνώμη μου απ' τους ανθρώπους που προσαθούν να διαβάσουν την σκέψη σου. Αυτό μου θυμίζει πως δεν μου ζήτησαν ακόμα να μ' εξετάσει ψυχίατρος. Σίγουρα θα το κάνουν. Εγώ όμως είμαι

ισορροπημένος ψυχικά, ίσως και περισσότερο από τον ίδιο τον ψυχίατρο. Δεν θα τον δω.

Σήμερα διάβασα κάτι άρθρα για τη φύση σε διάφορες εφημερίδες και ήταν φυσικό να ξυπνήσουν μέσα μου αναμνήσεις τού, μια φορά κι έναν καιρό, επίδοξου ορνιθολόγου. Ήταν ένα φωτεινό και όμορφο απόγευμα σήμερα και, τώρα, το βράδυ είναι πολύ ήρεμο. Είναι εκπληκτικό τι μπορούν να ανακαλύψουν, ακόμα και τα φυλακισμένα μάτια κι αυτιά.

Περιμένω ν' ακούσω τον κορυδαλλό, γιατί η άνοιξη έρχεται καλπάζοντας. Με τι χαρά άκουσα το κελιάδην του κορυδαλλού όταν ήμουνα στο Η-5 και πόσο χάρηκα εκείνο το ζευγάρι των σπίνων που φτάσαν το Φλεβάρη! Τώρα όμως, ξαπλωμένος σ' αυτό που ξέρω πια πως είναι το νεκροκρέβατό μου, ακούω με ευχαρίστηση ακόμα και το κράξιμο των κοράκων.

Δευτέρα 9 Μάρτη 1981

Είναι προχωρημένη η νύχτα και κάνει κρύο. Νωρίτερα πέρασε απ' εδώ ο πάτερ Μάρφν. Συζητήσαμε μαζί την κατάσταση. Φεύγοντας είπε ότι χάρηκε την κουβέντα μας και πιστεύω πως τώρα κατα-

λαβαίνει καλύτερα τα πράγματα. Μιας και μιλάμε για εκκλησιαστικούς, έλαβα σήμερα ένα μικρό σημείωμα από κάποιον ιερέα με αρχικά Σ.Κ. από το Τράλλυ του Κέρου και μερικές εικονίτσες της Παναγίας. Συγκινήθηκα που με σκέφτηκε. Πρέπει να είναι ο ίδιος που πριν από μερικά χρόνια μας μιλούσε στο κελλί 11 για το δικαίωμα που έχει ο καθένας να πάρει τ' άρματα και να υπερασπιστεί τη λευτεριά του σκλαβωμένου και καταπιεσμένου έθνους. Βέβαια, έκανε κήρυγμα στους ήδη πεισμένους, αλλά κι αυτό βοηθάει.

Είναι τα γενέθλιά μου σήμερα και τα παιδιά τραγουδούν για χάρη μου. Ας είναι καλά. Μου το ζήτησαν, κι έτσι στάθηκα στην πόρτα και τους έβγαλα ένα λογύδριο επ' ευκαιρία των γενεθλίων μου. Έγγραφα: στην Μπέρρυ, τη μάνα μου και σε διάφορους άλλους φίλους. Αισθάνομαι καλά και το βάρος μου είναι 60 κιλά.

Συνεχίζω να σκέφτομαι τον Τζαίημς Κόννολυ, τη μεγάλη ηρεμία και αξιοπρέπεια που έδειξε μέχρι τις τελευταίες του στιγμές. Το θάρρος και την αποφασιστικότητά του. Ίσως να 'μαι λίγο προκατειλημμένος, γιατί υπήρξαν χιλιάδες σαν κι αυτόν, αλλά έχω τον Κόννολυ πάντα σαν παράδειγμα.

Πάντα είχα επίσης μεγάλη αγάπη για τον Λιάμ

Μέλλους. Αλλά και για την τωρινή ηγεσία του ρεπουμπλικανικού κινήματος, τους έχω εμπιστοσύνη ότι θα μείνουν σταθεροί και ακλόνητοι. Αλλά πώς τολμώ να ξεχνάω τους σημερινούς Ιρλανδούς και τους επαναστάτες πατριώτες παλιότερων εποχών; Κι αυτοί κρατούν ένα μεγάλο κομμάτι της καρδιάς μου.

Έχω διανύσει λοιπόν 27 ολόκληρα χρόνια, κάτι είναι κι αυτό. Ίσως πεθάνω, αλλά η Δημοκρατία του 1916 δεν θα πεθάνει ποτέ. Εμπρός, λοιπόν, γι' αυτή τη Δημοκρατία και τη λευτεριά του λαού μας.

Τρίτη 10 Μάρτη 1981

Για τις δεδομένες συνθήκες ήταν μια αρκετά καλή μέρα. Το βάρος μου είναι 59,3 κιλά κι από υγεία, κανένα πρόβλημα. Διάβασα στη χτεσινή εφημερίδα, που πήρα σήμερα, ευχές για τα γενέθλιά μου, από φίλους και συγγενείς. Μου στείλανε και ξυριστικά.

Δεν με επισκέφτηκε κανένας ιερέας απόψε, αλλά ο αρχίατρος, μου πήρε το σφυγμό και μετά έφυγε. Υποθέτω ότι αυτό τον κάνει να αισθάνεται πολύ σπουδαίος.

Αυτά που διαβάζω στις εφημερίδες με κάνουν ν' ανησυχώ και να σκέφτομαι ότι, σε κάποια μελλοντι-

κή φάση, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να μαςβάλουν τρικλοποδιά και να υποσκάψουν τον αγώνα μας –ακόμα και να οδηγήσουν στην ήττα την απεργία πείνας– κάνοντας την τακτική υποχώρηση να μας αφήσουν να φοράμε ρούχα της επιλογής μας, και μόνο αυτό.

Αυτό φυσικά, από μόνο του, δεν οδηγεί πουθενά, αλλά αν επιτρέψουμε να διατυπωθεί κάτι τέτοιο, με τη βοήθεια της εκκλησιαστικής ιεραρχίας, σίγουρα θα μας κάνει ζημιά. Έχω πια καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αυτοί σε καμιά περίπτωση δεν θα θελήσουν να δουν τους φυλακισμένους να κερδίζουν το δικαίωμα του πολιτικού κρατουμένου ή και οτιδήποτε θα έμοιαζε ή θα μας βοηθούσε να κερδίσουμε αυτό το δικαίωμα.

Οι λόγοι είναι πολλοί και ποικίλοι, αλλά ο κυριότερος είναι ότι θέλουν να δουν την επαναστατική πάλη του λαού να σβήνει. Κι είναι φανερό ότι η ποινικοποίηση των φυλακισμένων αγωνιστών θα βοηθήσει σ' αυτό.

Είναι δηλωμένη επιθυμία αυτών των ανθρώπων να δουν καλύτερες και πιο ανθρώπινες συνθήκες σ' αυτήν τη φυλακή. Αυτό όμως που παίζεται εδώ μέσα δεν είναι ο «ανθρωπισμός» ή οι καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Το θέμα είναι καθαρά πολιτι-

κό και μόνο μια πολιτική λύση μπορεί να δοθεί σ' αυτό. Εμείς οι φυλακισμένοι δεν έχουμε σκοπό (ούτε είχαμε ποτέ) να γίνουμε ελίτ.

Απλά θέλουμε να μας μεταχειρίζονται «όχι σαν συνηθισμένους φυλακισμένους». Δεν παραδεχόμαστε καμιά ενοχή, κανένα έγκλημα, εκτός αν είναι έγκλημα η αγάπη μας για το λαό και την πατρίδα μας.

Θα δέχονταν ποτέ οι Εγγλέζοι να καταλάβουν την χώρα τους οι Γερμανοί; Ή μήπως οι Γάλλοι θα δέχονταν κάτι τέτοιο απ' τους Ολλανδούς; Εμείς, οι ρεπουμπλικάνοι κρατούμενοι, καταλαβαίνουμε καλύτερα από κάθε άλλον τα βάσανα όλων των άλλων φυλακισμένων που στερούνται την ελευθερία τους. Είναι πια γνωστό από το παρελθόν ότι όλοι οι φυλακισμένοι έχουν κερδίσει από την αντίσταση των Ιρλανδών αγωνιστών στις φυλακές.

Τώρα δα μου έρχονται στο μυαλό οι Φένιανς²⁰ κι ο Τομ Κλαρκ, που με τη φωτισμένη κι αδιάλλακτη αντίστασή τους διαπέρασαν αποτελεσματικά το «τρομαχτικό πέπλο σιωπής» που επικρατούσε στις βικτωριανές εγγλέζικες φυλακές. Όποια δεκαετία και να ψάξεις θα βρεις απτές μαρτυρίες για τέτοια γεγονότα, απ' τα οποία ωφελήθηκαν όλοι οι φυλακισμένοι. Κι όλα αυτά χάρη στην αντίσταση των φυλακισμένων Ιρλανδών αγωνιστών.

Δυστυχώς όμως, περνάνε τα χρόνια, οι δεκαετίες, οι αιώνες και δεν δίνεται ένα τέλος στην ιρλανδέζικη αντίσταση μέσα στις κολασμένες εγγλέζικες φυλακές, γιατί ο αγώνας μέσα στις φυλακές βαδίζει χέρι-χέρι με την διαρκή εθνικοαπελευθερωτική πάλη στην Ιρλανδία. Πολλοί Ιρλανδοί δώσανε τη ζωή τους κυνηγώντας την ελευθερία και το ξέρω πως κι άλλοι πολλοί θα κάνουν το ίδιο στο μέλλον –του εαυτού μου συμπεριλαμβανομένου– ώσπου να 'ρθει ο καιρός που θα κερδίσουμε αυτήν την ελευθερία.

Περιμένω από μέρα σε μέρα την μετακίνησή μου απ' το κελλί, ίσως σε κάποια κενή πτέρυγα των φυλακών, σε πλήρη απομόνωση. Οι απεργοί της προηγούμενης απεργίας έμειναν δέκα ακριβώς μέρες στην πτέρυγα που 'ναι τα παιδιά, πριν τους μετακινήσουν. Τότε όμως έκαναν απεργία πλυσίματος και τα κελλιά τους ήταν βρώμικα. Το κελλί μου δεν θα το έλεγε κανείς καθαρό, αλλά είναι ανεκτό. Το νερό είναι πάντα κρύο και δεν το διακινδυνεύω ν' αρπάξω κανένα κρυολόγημα ή καμιά γρίπη. Έχω έξι μέρες να κάνω μπάνιο, μπορεί και περισσότερο. Δεν πειράζει.

Αύριο είναι η 11η μέρα κι έχω να τραβήξω πολύ δρόμο ακόμα. Κάποιος θα πρέπει να γράψει ένα ποίημα για τα βάσανα των απεργών πείνας. Θα 'θελα να το γράψω εγώ, αλλά πώς να το τελειώσω;

Πρέπει να κοιμηθώ τώρα, κουράστηκα²¹.

Τετάρτη 11 Μάρτη 1981

Πήρα πολλές κάρτες γενεθλίων σήμερα, μερικές από ανθρώπους που δεν τους γνωρίζω. Χάρηκα ιδιαίτερα με μια σύνοψη με πενήντα ιερές ακολουθίες που μου έστειλε η κ. Μπερνς από την οδό Σεβάστο-πολ. Όλοι την ξέρουμε, δεν μας ξεχνάει και δεν την ξεχνάμε, ας είναι ευλογημένη.

Πήρα επίσης μια κάρτα από το δημοσιογράφο Μπρένταν Ο' Καθόιρ. Χάρηκα που με σκέφτηκε. Πήρα γράμμα από ένα φίλο, καθώς κι από έναν Αμερικάνο φοιτητή που δεν τον ξέρω αλλά είναι όμορφο να νιώθεις ότι κάποιои άνθρωποι σε σκέφτονται. Ήρθαν και κάτι λαθραία γράμματα από φίλους και συντρόφους.

Έχω το ίδιο βάρος σήμερα και, ιατρικά, κανένα ανησυχητικό σύμπτωμα. Πότε-πότε με χτυπά η φυσική επιθυμία για φαί, αλλά η επιθυμία μου να δω να τελειώνουν τα βάσανα των συντρόφων και την απελευθέρωση του λαού μου είναι ασύγκριτα πιο μεγάλη.

Ο γιατρός θα μου κάνει ανάλυση αίματος αύριο. Φαίνεται πως ο δρ Ρος εξαφανίστηκε και ήρθε πίσω ο δρ Έμερσον. Δεν βαριέσαι, όλοι τους δουλεύουν για το σύστημα.

Τίποτε το σημαντικό πάλι σήμερα, εκτός από το ότι έκανα μπάνιο το πρωί. Σκεφτόμουν επίσης την οικογένειά μου. Ελπίζω να μην υποφέρουν πολύ.

Προσπάθησα να γράψω κατά λέξη ένα κομμάτι του Τζαίμς Κόννολυ σήμερα. Ντρέπομαι που δεν τα κατάφερα, αλλά θα γράψω όπως-όπως τις λιγοστές γραμμές που θυμάμαι.

Κάπως έτσι πάει: «Ένας άνθρωπος που φουσκώνει από ενθουσιασμό (ή πατριωτισμό) για τη χώρα του, που περπατάει στους δρόμους ανάμεσα στο λαό του και, βλέποντας τον εξευτελισμό, τη φτώχεια και τα βάσανά του, δεν κάνει τίποτε (εδώ μου ξεφεύγει η σωστή διατύπωση), κατά την άποψή μου είναι ένας απατεώνας, γιατί η Ιρλανδία χωρίς τους Ιρλανδούς δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια μάζα χημικών στοιχείων».

Ίσως σήμερα να μην υπάρχει εκείνη η απέραντη αθλιότητα του Δουβλίνου του 1913, αλλά και πάλι, με τα σημερινά δεδομένα, σε σύγκριση με το βιοτικό επίπεδο άλλων χωρών, μπορεί να πει κανείς ότι τίποτε δεν άλλαξε από τότε, τόσο στο Νότο όσο και στο Βορρά. Ίσως να 'ναι και χειρότερα ακόμα. Ένα πράγμα σίγουρα δεν άλλαξε: η οικονομική, πολιτιστική και φυσική βία που ασκείται πάνω στους ίδιους ανθρώπους, τους Ιρλανδούς.

Υπάρχουν πραγματικά πολλοί, πάρα πολλοί που περπατάνε ανάμεσά μας σαν φουσκωμένα γαλόπουλα από ψεύτικο ενθουσιασμό, ψεύτικο πατριωτισμό και ψεύτικες προθέσεις. Πολιτικά κοτούφια, πολιτικοί καιροσκόποι και παράσιτα, όπως οι Φιτς, Ντέβλιν, Χιούμ, Στικς, Χάουεϊ, Φιτζέραλντ και οι υπόλοιποι της αηδιαστικής συμμορίας των φιλόδοξων, ασυνείδητων, άχρηστων ανθρώπων.

Κι αν ακόμα δεν υπήρχαν 100.000 άνεργοι στη Β. Ιρλανδία, τα ψίχουλα που παίρνουν οι μεροκαματιάρηδες θα έπρεπε να κάνουν αυτούς που οι μισθοί και τα κέρδη τους είναι τεράστια να ντρέπονται, αυτήν την προνομιούχα καπιταλιστική τάξη, που θρονιαάζεται πάνω στις πληγές, στον ιδρώτα και στο μόχθο του λαού.

Η ολοκληρωτική ισότητα και αδελφσύνη δεν μπορεί, ούτε και πρόκειται να κατακτηθεί όσο αυτά τα παράσιτα κυριαρχούν και εξουσιάζουν τη ζωή του έθνους. Δεν υπάρχει ισότητα σε μια κοινωνία που στηρίζεται πάνω στην πολιτική και οικονομική βρωμιά, που λέει ότι μόνο ο δυνατός μπορεί να περνάει καλά ή να επιβιώνει. Σύγκρινε τη ζωή, τις ανέσεις, τις περιουσίες και τις συνήθειες αυτών των πολιτικών απατεώνων (που ισχυρίζονται ότι νοιάζονται για μας, για το λαό) με αυτά που έχουν οι βασανισμένοι και καταπιεσμένοι.

Κάνε αυτή τη σύγκριση για οποιαδήποτε περίοδο της ιστορίας. Εφάρμοσέ την στο αύριο, στο μέλλον και θα σε αναστατώσει. Όμως η αιώνια μωπία μας συνεχίζεται ακόμα και σήμερα. Στα Μπλοκ Η δεν έχουμε πολυτέλειες, νοιαζόμαστε όμως πραγματικά για τον ιρλανδέζικο λαό.

Πέμπτη 12 Μαρτίου 1981

Ο πάτερ Τόνερ με επισκέφτηκε απόψε και μου έφερε μερικά θρησκευτικά περιοδικά.

Το βάρος μου είναι 58,75 κιλά. Δεν μου πήραν αίμα, γιατί θέλουν να το συνδυάσουν με άλλες εξετάσεις. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του γιατρού, θα τις κάνουν την επόμενη βδομάδα.

Αισθάνθηκα έντονη σωματική εξάντληση σήμερα, μεταξύ του απογεύματος και της ώρας του δείπνου. Το ξέρω ότι σωματικά γίνομαι πιο αδύναμος, είναι φυσικό εξάλλου. Είμαι εντάξει πάντως. Ακόμα παίρνω τις εφημερίδες κανονικά, αλλά δεν έχουν τίποτε που να δίνει κουράγιο. Κι αυτό το περίμενα. Συνεπώς πρέπει να στηριχτώ στο δικό μου κουράγιο και στη δική μου θέληση. Κι έτσι θα κάνω.

Πήρα τρία σημειώματα από τις συντροφιές από το Αρμά, να τις έχει καλά ο Θεός.

Άκουσα για τη σημερινή ανακοίνωση, ότι ο Φρανκ Χιούζ²² θα με ακολουθήσει στην απεργία πείνας, ξεκινώντας την Κυριακή. Σέβομαι, θαυμάζω και έχω εμπιστοσύνη στον Φρανκ. Τώρα ξέρω πως δεν είμαι μόνος. Πώς θα μπορούσα να σταθώ χωρίς συντρόφους σαν κι αυτούς τριγύρω μου, στο Αρμά και έξω από τις φυλακές;

Θυμήθηκα τώρα τους συντρόφους στο Πορτλόϊζ²³. Οι συνθήκες του επισκεπτηρίου εκεί είναι απάνθρωπες. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι και σ' εκείνη την κόλαση θα ξεσηκωθούν όπου να 'ναι. Ελπίζω όχι, αλλά η «συμπάθεια» του Χάουεϊ για τους φυλακισμένους εκεί κάτω δεν διαφέρει απ' αυτήν των Βρετανών προς τους φυλακισμένους στις βορειοϊρλανδικές και τις αγγλέζικες φυλακές.

Τώρα πια αντιλαμβάνομαι, και κάθε μέρα που περνά το καταλαβαίνω ακόμη περισσότερο και με τον πιο θλιβερό τρόπο, την σκληρή μοίρα και το μαρτύριο που πέρασαν μέχρι το πικρό τέλος ο Φρανκ Σταγκ και ο Μαϊκλ Γκάουαν²⁴. Ίσως –μα βέβαια, έτσι είναι– είμαι τυχερός, γιατί εκείνοι οι καημένοι σύντροφοι δεν είχαν γύρω τους άλλους συντρόφους ή κάποιο φιλικό πρόσωπο, ούτε καν την τελική παρηγοριά ότι πεθαίνουν στον τόπο τους. Ιρλανδοί αυτοί, μόνι στα βάρβαρα και ανε-

λέητα χέρια ενός εκδικητικού κι άκαρδου εχθρού. Θεέ μου, πόσο τυχερός είμαι σε σύγκριση μαζί τους.

Έχω ποιήματα στο μυαλό μου, μέτρια βεβαίως, ποιήματα για την απεργία πείνας και για τον Μακ Σουίνη και για το καθετί που η απεργία αυτή ξύπνησε στην καρδιά και στο μυαλό μου, αλλά η εξάντληση με κατατρώει σιγά-σιγά. Το μεν πνεύμα πρόθυμο η δε σαρκί ασθενής, όπως λένε. Γι' αυτό αποφάσισα να συγκεντρώσω όλες μου τις δυνάμεις και σκέψεις στο να κρατήσω την αντίστασή μου.

Αυτό είναι το σπουδαιότερο. Τίποτ' άλλο δεν φαίνεται να έχει σημασία, εκτός από την σκέψη που συνεχώς στριφογυρνά στο μυαλό μου και μου υπενθυμίζει: «Μην παραδοθείς ποτέ». Δεν έχει σημασία πόσο είναι άσχημο, μαύρο, οδυνηρό, πόσο ραγίζει η καρδιά: «Μην παραδοθείς ποτέ», «Μην απελπιστείς ποτέ», «Ποτέ μη χάσεις την ελπίδα». Άσε τους μπάσταρδους να γελάνε όσο θέλουν μαζί σου, άσ' τους να μορφάζουν ειρωνικά και να σε κοροϊδεύουν, να συνεχίζουν τον εξευτελισμό, τη βαρβαρότητα, τις στερήσεις, την εκδικητικότητα και την τρομοκρατία τους. Άσ' τους τώρα να γελούν, γιατί όλα αυτά δεν έχουν πια σημασία και δεν αξίζουν απάντηση.

Εγώ, αυτή τη στιγμή, δίνω την τελική μου απάντηση σ' αυτή τη διεφθαρμένη κι απάνθρωπη

θηριωδία που λέγεται Μπλοκ Η. Το δικό μας όμως γέλιο θα 'ναι διαφορετικό απ' τα δικά τους τα χάχανα και τα ειρωνικά χαμόγελα. Θα 'ναι η χαρά της νίκης, η χαρά του λαού. Η εκδίκησή μας θα 'ναι η ολοκληρωτική απελευθέρωσή μας και η τελειωτική ήττα των καταπιεστών του ιστορικού μας έθνους.

Παρασκευή 13 Μάρτη 1981

Δεν είμαι προληπτικός και πραγματικά η μέρα πέρασε χωρίς επεισόδια. Αισθάνομαι σχετικά καλά και το βάρος μου είναι 58,5 κιλά.

Δεν νιώθω και πολύ κουρασμένος, αλλά έχει αρχίσει να με πονά η πλάτη γιατί κάθομαι συνέχεια στο κρεβάτι. Δεν μου φέρανε την *Irish News* σήμερα, που σημαίνει ότι πολύ πιθανό να έγραφε κάτι που δεν θέλανε να το δω, αλλά ποιος νοιάζεται. Πέρασε απόψε και με είδε για λίγο ο πάτερ Μάρφου.

Οι μπάτσοι έκαναν μια γρήγορη έρευνα στο κελλί μου, όταν βγήκα έξω για νερό. Πάντα ενεδρεύουν οι αφιλότιμοι. Άκουσα ότι χτύπησαν δικούς μας καθώς τους μεταφέρανε από το Μπλοκ Η-6 σε κάποιο άλλο. Τίποτα δεν αλλάζει εδώ πέρα.

Ο Σων Μακ Κέννα²⁵ είναι πάλι μαζί μας στο Η-4. φανερά καταβεβλημένος αλλά ζωντανός, αναρρώνει κι ελπίζω να γίνει τελείως καλά²⁶.

Σήμερα το πρωί ξύπνησα με τα σπυργίτια, με μια μόνο σκέψη στο μυαλό: «Άλλη μια μέρα ξημέρωσε, Μπόμπυ», κι αμέσως θυμήθηκα ένα τραγούδι που έγραψα πριν από πολύ καιρό. Να το λοιπόν:

*Ευπνώ το πρωί, ο μπάτσος στην πόρτα μας στέκει
βουβός, βλοσυρός
το μάτι πλανιέται στους τοίχους, το ίδιο κι η
σκέψη
πως είμαι νεκρός
Μου φαίνεται πως η κόλαση αυτή ποτέ δεν θα
φύγει
Η πόρτα ανοίγει και κλείνει με βία
κανένα δεν νοιάζει μας κι είμαστε ξύπνιοι
Ακούω πουλιών κελαηδίσματα
μα ακόμα δεν είδα
μας μέρας αυγή
Σαν να 'μουννα, λέει, βαθιά μεσ' στο χώμα
Πού πήγαν οι σκέψεις από μέρες, πού φύγαν
Ζωή μου κάποτε υπήρξες, πού πήγες
Την κραυγή δεν την ακούν, το δάκρυ μου αθώ-
ρητο τρέχει
Μα πληρωμή θε να πάρουν μια μέρα από μας
ακριβή*

Το τραγουδώ στην μελωδία του «Siun Ni Dhuibhir».²⁷

Τα πουλιά κεληδούσαν σήμερα. Ένα απ' τα παιδιά τούς έριξε ψίχουλα έξω απ' το παράθυρο. Τουλάχιστον κάποιοι φάγανε σήμερα!

Απόψε ένιωσα μόνος για λίγο, ακριβώς την ώρα που άκουγα το κράξιμο των κοράκων καθώς γύριναγαν στις φωλιές. Πότε θ' ακούσω τον γλυκό κορυδαλλό να γλυκαθεί η καρδιά μου; Τώρα, όπως γράφω, ακούω την πένθιμη φωνή απ' τα θαλασσοπούλια καθώς πετάνε ψηλά. Τα αγαπώ τα πουλιά.

Λοιπόν, πρέπει να σταματήσω τώρα, γιατί να γράψω ακόμα κάτι για τα πουλιά θ' αρχίσω να κλαίω, κι η σκέψη μου θα πάει πίσω, στις μέρες που ήμουν α έφηβος.

Όμορφες μέρες, που φύγαν για πάντα. Αλλά τις χάρηκα, είναι μεσ' στην καρδιά μου. Καληνύχτα λοιπόν.

Σάββατο 14 Μάρτη 1981

Ακόμα μια βαρετή και ασήμαντη μέρα. Το βάρος μου είναι 58,25 κιλά και δεν έχω καμιά ενόχληση. Διάβασα τις εφημερίδες, είναι γεμάτες βρωμές.

Το αποψινό δείπνο αποτελείτο από φασόλια και

πίττα και, παρόλο που η πείνα μού εξάπτει τη φαντασία, φαινότανε γερό γεύμα. Δεν υπερβάλλω, τα φασόλια ξεχείλιζαν απ' το πιάτο. Αν το έλεγα αυτό στα παιδιά θα άρχιζαν να ανησυχούν για μένα, αλλά είμαι εντάξει.

Με έβαλαν σε πειρασμό, άνθρωπος είμαι, γι' αυτό ανακουφίστηκα όταν τα σήκωσαν απ' το κελλί. Δεν θα το άγγιζα βέβαια, αλλά ήτανε μαρτύριο. Και πόδια να 'χε το πιάτο να με κυνηγούσε, εγώ πάλι θα του ξέφευγα.

Θα 'γραφα για μερικά πράγματα που μου ήρθαν στο μυαλό, αλλά άσ' τα να περιμένουν. Λαχταρώ πολύ τη σύντομη συντροφιά των παιδιών στη λειτουργία αύριο. Ποτέ δεν ξέρεις πότε θα 'ναι η τελευταία φορά που θα τους ξαναδώ.

Κάπνισα μερικά τσιγάρα σήμερα. Σ' αυτό το επίπεδο τουλάχιστον, τους νικάμε. Ε, και να 'ξεραν οι μπάτσοι έστω και τα μισά απ' όσα γίνονται εδώ μέσα, πίσω απ' την πλάτη τους. Είναι εκπληκτική η εφευρετικότητα των αιχμαλώτων πολέμου. Όταν θα 'ρθουν καλύτερες μέρες θα την μάθει όλος ο κόσμος.

Γράφοντας κάτι προσωπικό σε θυμήθηκα, Λιάμ Ογκ²⁸, μ' αυτή την ευκαιρία σου λέω, καλέ κι εργατικό μου σύντροφε, πως σε θαυμάζω και σένα κι όλους τους άλλους εκεί έξω για την ανιδιοτελή δου-

λειά που κάνετε τώρα κι έχετε κάνει στο παρελθόν, όχι μονάχα για τα Μπλοκ Η και το Αρμά, αλλά για τον αγώνα γενικότερα.

Θυμάμαι πάντα το μάθημα που μου έδωσε ένας πραγματικός άνδρας. Μου 'πε ότι όλοι, ρεπουμπλικάνοι και μη, έχουν έναν ειδικό ρόλο να παίξουν στον αγώνα κι οι ρόλοι δεν είναι μεγάλοι και μικροί, και κανένας δεν είναι πολύ γέρος ή πολύ νέος για να κάνει κάτι.

Μπορούμε να κάνουμε πολλά πράγματα, αλλ' αυτά δεν μπορεί να τα κάνει μόνη μια πρωτοπορία ή μόνο ένα κομμάτι του λαού, αλλά μόνο οι μάζες του ιρλανδέζικου έθνους μπορούν να εξασφαλίσουν την επίτευξη της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας κι αυτό μπορεί να γίνει μόνο με σκληρή δουλειά και θυσίες.

Εμπρός, λοιπόν, για ό,τι αξίζει, θα 'θελα να σας ευχαριστήσω για ό,τι έχετε κάνει κι ελπίζω πολλοί άλλοι να ακολουθήσουν το παράδειγμά σας κι είμαι βαθιά περήφανος που σας γνώρισα και μπορώ ακόμα να σας λέω συναγωνιστές και συντρόφους.

Έτσι, για να τελειώνω το γράψιμο: οι μπάτσοι σήμερα χτυπούσαν με βία τις πόρτες των κελιών κλείνοντάς τις, ιδιαίτερα τη δικιά μου. Ίσως να είναι μια απόδειξη της νοοτροπίας αυτών των

ανθρώπων, πάντα εκδικητικοί, πάντα γεμάτοι μίσος. Είμαι περήφανος που δεν μοιάζω μ' αυτούς.

Λοιπόν, σας αφήνω, πρέπει να ξεκουραστώ, γιατί σήμερα ανακάλυψα ότι και το χτένισμα των μαλλιών μου μετά το μπάνιο με κουράζει.

Ναι, venceremos, θα θριαμβεύσουμε κάποια μέρα. Ζήτω ο ΙΡΑ!²⁹

Κυριακή 15 Μάρτη 1981

Ο Φρανκ κάνει κι αυτός μαζί μου απεργία πείνας. Είδα τα παιδιά στην λειτουργία σήμερα, το ευχαριστήθηκα. Λειτουργήσε ο πάτερ Τόνερ.

Πάλι ήταν μια ανιαρή μέρα. Με δυσκόλεψαν λίγο σήμερα το βράδυ για να βγω για νερό.

Έχω επισκέψεις αύριο και είναι ωραία που θα δω την οικογένειά μου. Περιμένω μ' ανυπομονησία να περπατήσω στο ύπαιθρο, θα με κουράσει φυσικά, δεν πειράζει, φτάνει να 'ναι καλός ο καιρός. Γεια σας.

Δευτέρα 16 Μάρτη 1981

Ήτανε μια υπέροχη επίσκεψη, η μητέρα, ο πατέρας και η Μαρκέλλα. Υπέροχη, υπολογίζοντας τις

συνθήκες δηλαδή και την ένταση κάτω από την οποια βρισκόντουσαν.

Όπως το περίμενα, δέχτηκα τις χυδαίες βρισιές των μπάτσων καθώς πηγαίνοερχόμεουν στη διάρκεια της επίσκεψης. Το κακόγουστό τους χιούμορ ήταν μια ακόμα απόδειξη της παιδιάστικής τους κακεντρέχειας κ.λπ. κ.λπ.

Ντύθηκα γερά για να προφυλαχτώ από το κρύο. Ζυγίζω 58,25 κιλά σήμερα, αλλά σπατάλησα πολλή ενέργεια λόγω της επίσκεψης. Πάντως δεν έχω καμιά ψυχική ή σωματική ενόχληση.

Πρόσεξα σήμερα ότι οι δεσμοφύλακες αντικαθιστούν τις φέτες ψωμιού με κομμάτια κέικ κ.λπ. κ.λπ., αλλά κλέβουν τα κομμάτια το γλυκό (που είναι έτσι κι αλλιώς σπάνια) και τα τρώνε οι ίδιοι. Δεν ξέρω πώς να τους χαρακτηρίσω, είναι η περίπτωση του «Θεέ μου, πόσο χαμηλά έπεσα», ή η άλλη: «Μπορείς άραγε να τους ρίξεις φταιξίμο;». Αλλά κάνουν την επιλογή τους και γεμίζουν γερά το πιάτο του βασανιστηρίου μου, άρα μάλλον ανήκουν στην πρώτη περίπτωση. Άφησαν το πιάτο μέσα, την ώρα που με επισκέφθηκε ο παπάς (Μάρφου). Για φαντάσου, μετά που έφυγε λείπανε δυο μπουκιές από το γλυκάκι.

Πήρα την *Sunday World*, οι εφημερίδες είναι δυσεύρετες τις τελευταίες μέρες.

Υπάρχει κάποιος αστυνομικός που το πήρε προσωπικά να με ταλαιπωρήσει όσο περισσότερο μπορεί. Έχει μια εκδικητικότητα μωρού. Δεν μ' ενοχλεί η ταλαιπωρία, αλλά μ' ερεθίζει η νοστοροπία του, με βγάζει απ' τα ρούχα μου πότε-πότε. Άλλο πράμα να είσαι βασανιστής κι άλλο πράμα να το ευχαριστιέσαι κιόλας, τέτοιος είναι ο χαρακτήρας του.

Δεν μου έκαναν σωματική έρευνα καθώς πήγαινα για επίσκεψη σήμερα –μα ευχάριστη αλλαγή. Είναι φανερό ότι μετά τη λήξη της απεργίας καθαριότητας³⁰ οι μισθοφόροι μπάτσοι χάσανε τα επιπλέον επιδόματά τους και τις υπερωρίες τους, μην το ξεχνάμε. Έτσι, να το έχουμε υπόψη μας, από εδώ και πέρα θα γλυτώσουμε τις σωματικές έρευνες και μαζί τον εξευτελισμό, την ταπείνωση και τη βαρβαρότητα που τις συνοδεύουν.

Γιατί; Επειδή δεν πληρώνονται για κάτι τέτοιο.

Τυλίγομαι συνέχεια στις κουβέρτες, αλλά είναι πολύ δύσκολο να ζεστάνω τα πόδια μου. Θα φταιεί το κρύο νερό που πίνω, δεν βοηθά τη σωματική θερμοκρασία, πίνω πολύ νερό! Ακόμα καταφέρνω και πίνω 5-6 λίτρα νερό και το ανάλογο αλάτι κάθε μέρα χωρίς δυσκολία.

Τα βιβλία που μου φέρνουν είναι σκατά. Θα ζητήσω ένα λεξικό αύριο. Ξεφυλλίζοντάς το όλο και

κάτι μαθαίνω, κι αυτό είναι προτιμότερο από τα βιβλία τους.

Τις εγγλέζικες κωλοφυλλάδες μόλις που τις διαβάζω, απλά τις φυλλομετρώ, ελπίζοντας ότι κανένας δεν θα ανοίξει την πόρτα. Το φύλλο του *An Phoblacht/Republican News* της περασμένης βδομάδας πέρασε λαθραία στη φυλακή και διαβάστηκε χτες στα κελλιά (αχ, αυτή η εφευρετικότητα των αιχμαλώτων πολέμου). Απόλαυσα όσα άκουσα (άψογο –κάτω τα ξερά σας!– παλληκάρι ο Ντάν-νυ³¹). Ελπίζω ότι ο κόσμος τη διαβάζει και καταλαβαίνει τουλάχιστον λίγες απ' τις αλήθειες που μπορεί να βρει ο καθένας εκεί πέρα.

Απ' ό,τι βλέπω ο Πάντυ Ντέβλιν³² κάνει τα συνηθισμένα του κόλπα και δεν βγαίνει να μας υποστηρίξει εμάς τους φυλακισμένους. Δεν είναι –ποτέ δεν ήταν– συνδικαλιστής, μοιάζει περισσότερο με αγγλόφιλο.

Λοιπόν αυτά για σήμερα, καληνύχτα.

Τρίτη 17 Μάρτη 1981

Του άγιου Πατρικίου σήμερα και, όπως πάντα, τίποτε το αξιοσημείωτο. Παρακολούθησα τη θεία λειτουργία, τα μαλλιά μου είναι κομμένα και ωραιό-

τερα. Δεν ξέρω τον παπά που λειτούργησε. Οι δεσμοφύλακες δίνουν φαί σ' όσους γύριζαν από την εκκλησία, προσπάθησαν να μου δώσουν κι εμένα ένα πιάτο φαί. Μου το 'βαλαν στο πρόσωπο, αλλά συνέχισα το δρόμο μου σαν να μην υπήρχε κανένας εκεί.

Βρήκα λίγο χαρτί σήμερα κι έτσι για αλλαγή υπήρχε και η *Irish News* στο κελλί. Αλλά μαθαίνω έτσι κι αλλιώς τα νέα από τα παιδιά. Είδα έναν από τους γιατρούς, έναν δύστροπο, σήμερα το πρωί.

Το βάρος μου είναι 57,50 κιλά. Δεν είχα πρόβλημα. Ο διευθυντής ήρθε να με δει και μου μίλησε άσχημα. Είπε: «Βλέπω ότι διαβάζεις μικρό βιβλίο. Καλύτερα για σένα που δεν είναι μεγάλο, έτσι κι αλλιώς δεν πρόκειται να το τελειώσεις».

Τέτοιοι άνθρωποι είναι αυτοί! Καταραμένοι! Δεν με νοιάζει.

Κουράστηκα.

Σήμερα σκεφτόμουν για την απεργία πείνας. Ο κόσμος λέει πολλά για το σώμα, αλλά δεν το εμπιστεύεται. Πιστεύω ότι πράγματι υπάρχει ένα είδος διαμάχης. Πρώτα το σώμα αντιδρά στην έλλειψη τροφής, υποφέρει από τον πειρασμό της τροφής και από πολλά άλλα πράγματα που συνέχεια το βασανίζουν.

Το σώμα σίγουρα αντιστέκεται, αλλά στο τέλος όλα επιστρέφουν στην πρωταρχική δύναμη, η οποία είναι το μυαλό.

Ο νους είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας.

Αν δεν έχεις δυνατό μυαλό για να αντισταθείς σ' όλα, τότε δεν θ' αντέξεις. Δεν έχεις καμιά δύναμη για να παλέψεις.

Τότε, από πού προέρχεται αυτή η πνευματική διάθεση; Ίσως από τον πόθο του ανθρώπου για ελευθερία. Αυτό όμως δεν είναι βέβαιο.

Εάν δεν μπορέσουν να συντρίψουν αυτόν τον πόθο για ελευθερία, δεν θα μπορέσουν και να σε διαλύσουν.

Δεν θα με διαλύσουν, δεν θα υποκύψω, γιατί ο πόθος μου για ελευθερία, όπως και η ελευθερία του ιρλανδικού λαού, είναι βαθιά μες στην καρδιά μου. Θα ξημερώσει κάποια μέρα που ολόκληρος ο ιρλανδικός λαός θα φανερώσει αυτόν τον πόθο για ελευθερία.

Και τότε θα δούμε την σελήνη ν' ανατέλλει³³.

1. Πτέρυγα των φυλακών του Λονγκ Κες, στη Β. Ιρλανδία, κοντά στο Μπέλφαστ, που σχεδιάστηκε από τους Βρετανούς και εγκαινιάστηκε την 1η Μαρτίου 1975, προκειμένου να εγκλειστούν σε αυτήν μαχητές του IRA, στους οποίους, από την ημερομηνία αυτή και μετά, η βρετανική διοίκηση έπαψε να αναγνωρίζει οποιοδήποτε ειδικό καθεστώς. Αποτελούνταν από 4 μικρές πτέρυγες των 25 ατομικών κελιών, σε αντίθεση με τις άλλες πτέρυγες που διέθεταν μεγάλους θαλάμους φυλακισμένων. Η απεργία πείνας, κατά την οποία έχασε τη ζωή του ο Μπόμπυ Σαντς (στις 5/5/1981) και 9 ακόμη κρατούμενοι, έγινε προκειμένου να τους αποδοθεί και πάλι το «ειδικό καθεστώς» του πολιτικού κρατούμενου.

2. 27/10/1980: Ημέρα έναρξης της πρώτης απεργίας πείνας, η οποία διήρκεσε 56 ημέρες. Κατά τη διάρκειά της προκλήθηκε μεγάλη πολιτική κινητοποίηση στη Β. Ιρλανδία και έληξε με πολιτικές υποχωρήσεις εκ μέρους των Βρετανών.

3. Armagh: Πόλη κοντά στο Μπέλφαστ, αλλά και στις φυλακές του Λονγκ Κες, με ισχυρή καθολική πλειοψηφία. Εκεί βρισκόνταν και οι γυναικείες φυλακές όπου κρατούνταν οι αγωνίστριες του IRA. Εδώ ο Μπόμπυ Σαντς αναφέρεται σε αυτές.

4. Orange: Λογοπαίγνιο που αναφέρεται στον Γουλιέλμο της Οράγγης (William III of Orange), ο οποίος νίκησε τις δυνάμεις των ρωμαιοκαθολικών και κατέλαβε την Ιρλανδία στις 12 Ιουλίου 1690, επέτειος που εορτάζεται έως σήμερα με παρελάσεις από τους Ιρλανδούς προτεστάντες.

5. Edward Daly, επίσκοπος του Ντέρυ από το 1974 έως το

1993. Με τη δήλωσή του που δημοσιεύτηκε την Κυριακή 1/3/1981 καταδίκασε την απεργία πείνας.

6. Tomás Séamus Ó Fiaich (1923-1990), καθολικός αρχιεπίσκοπος του Αρμά, σφοδρός επικριτής της βρετανικής πολιτικής και ευνοϊκά διακείμενος απέναντι στο ρεπουμπλικανικό κίνημα.

7. Seanna Walsh, πολιτικός κρατούμενος που είχε λάβει μέρος στη «διαμαρτυρία της κουβέρτας», όταν οι κρατούμενοι, το 1976, αρνούσαν να φορέσουν τη στολή της φυλακής και αντ' αυτού σκεπάζονταν μονάχα με μια κουβέрта.

8. James Connolly (1868-1916): Από τους ηγέτες της εξέγερσης του Πάσχα του 1916, εκτελέστηκε από τους Βρετανούς μαζί με τους υπόλοιπους ηγέτες στο κάστρο του Δουβλίνου.

9. Εφημερίδα της Ν. Ιρλανδίας.

10. Φράση γραμμένη στα γαελικά.

11. Charles Haughey (1925-2006), Ιρλανδός πολιτικός, ηγέτης του συντηρητικού κόμματος Fianna Fáil την εποχή της απεργίας πείνας και επικεφαλής της κυβέρνησης στο Δουβλίνο.

12. Ο συντηρητικός Βρετανός τότε υπουργός Β. Ιρλανδίας Humphrey Atkins (1922-1996) είχε δηλώσει ότι η βρετανική κυβέρνηση της Μ. Θάτσερ δεν θα υποχωρήσει ούτε εκατοστό από τις επίσημα διακηρυγμένες θέσεις της.

13. Η Jennifer McCann, 21 ετών τότε, απ' το Τούνμπρουκ του Μπέλφαστ, καταδικάστηκε σε 20 χρόνια φυλάκιση γιατί πυροβόλησε έναν αστυνομικό, μέλος της Royal Ulster Constabulary, του αστυνομικού σώματος της Β. Ιρλανδίας. Έμεινε δέκα χρόνια στη φυλακή. Σήμερα είναι βουλευτής Δ. Μπέλφαστ του Sinn Féin.

14. Γιος και ανιψιός του Μπόμπυ Σαντς αντίστοιχα.

15. Thomas James Clarke (1857-1916), από τους ηγέτες της εξέγερσης του Πάσχα, εκτελέστηκε από τους Βρετανούς. Terence Joseph MacSwiney (1879-1920), μετά την εξέγερση του Πάσχα πέθανε από απεργία πείνας στη φυλακή. Frank (Proinsias) Stagg (1942-1976), Michael Gaughan (1949-1974), μαχητές του IRA που πέθαναν από απεργία πείνας στις φυλακές. Thomas Patrick Ashe (1885-1917), μετά την εξέγερση του Πάσχα πέθανε από απεργία πείνας στις βρετανικές φυλακές. Seán McCaughey (1915-1946), ηγετικό στέλεχος του IRA στις δεκαετίες 1930-1940. Πέθανε από απεργία πείνας στις βρετανικές φυλακές.

16. Theobald Wolfe Tone (1763-1798), θεωρείται ο πατέρας του ιρλανδικού ρεπουμπλικανικού κινήματος. Μετά την εξέγερση του 1798 συνελήφθη, καταδικάστηκε σε θάνατο, αλλά πέθανε από τα τραύματά του. Robert Emmet (1778-1803), Ιρλανδός εθνικιστής και επαναστάτης, ηγέτης της εξέγερσης του 1803, εκτελέστηκε από τους Βρετανούς. Patrick Henry (Padraig) Pearse (1879-1916), από τους ηγέτες της εξέγερσης του 1916, εκτελέστηκε από τους Βρετανούς. Liam Mellows (1895-1922): μετά την εξέγερση του Πάσχα του 1916 εξελέγη βουλευτής στην πρώτη Βουλή του Ελεύθερου Κράτους, αλλά διαφώνησε με την βρετανο-ιρλανδική συνθήκη και πήρε μέρος στον εμφύλιο πόλεμο, όπου συνελήφθη και εκτελέστηκε από τις δυνάμεις του Ελεύθερου Κράτους.

17. Στο φύλλο της 28ης Φεβρουαρίου 1981. Επίσημη εβδομαδιαία εφημερίδα του Sinn Féin, που εκδίδεται από τον Ιανουάριο του 1970 έως και σήμερα.

18. Μετά την καταδίκη της, η Jennifer McCann δήλωσε:

«Είμαι μια ρεπουμπλικανή αιχμάλωτη πολέμου κι αυτή τη στιγμή ο σύντροφός μου Μπόμπυ Σαντς βρίσκεται σε απεργία πείνας για να υποστηρίξει τα δικαιώματά μου ως πολιτικής κρατούμενης».

19. Κρατούμενες στη γυναικεία πτέρυγα των φυλακών του Λονγκ Κεϋ. Η Mary Doyle ήταν μία από τις τρεις γυναίκες που συμμετείχαν στην προηγούμενη απεργία πείνας των 53 ημερών, το Δεκέμβριο του 1980.

20. Fenians: Μέλη εθνικιστικών αδελφοτήτων του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα στην Ιρλανδία. Συνεκδοχικά έτσι αποκαλούνται, ακόμη και σήμερα, όλοι οι Ιρλανδοί ρεπουμπλικάνοι.

21. Γραμμένο στα γαελικά.

22. Francis Hughes (1956-1981): Υπήρξε ο δεύτερος απεργός πείνας, που ακολούθησε τον Μπόμπυ Σαντς στις 15 Μαρτίου 1981. Πέθανε μετά από 59 ημέρες απεργίας, στις 12 Μαΐου.

23. Φυλακές του «Ελεύθερου Κράτους» της Ν. Ιρλανδίας.

24. Frank Stagg (1942-1976), μαχητής του IRA που πέθανε στις αγγλικές φυλακές του Wakefield έπειτα από 62 ημέρες απεργίας πείνας. Michael Gaughan (1949-1974), μαχητής του IRA, πέθανε στις αγγλικές φυλακές Parkhurst έπειτα από 64 ημέρες απεργίας πείνας, κατά τη διάρκεια της οποίας οι Βρετανοί επιχειρούσαν να τον σιτίσουν διά της βίας, κάτι που θεωρείται και ως αιτία του θανάτου του.

25. Sean McKenna, ένας από τους απεργούς της προηγούμενης απεργίας πείνας, του Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 1980.

26. Από εδώ και κάτω ο Μπόμπυ Σαντς συνεχίζει στα γαελικά.

27. Παραδοσιακό ιρλανδέζικο τραγούδι.

28. Το ψευδώνυμο του συνδέσμου του Μπ. Σαντς με τον IRA εκτός φυλακών.

29. Η τελευταία φράση είναι γραμμένη στα γαελικά.

30. Κλιμάκωση της διαμαρτυρίας των «κρατούμενων με τις κουβέρτες». Από το 1978 έως το 1981 οι κρατούμενοι του IRA και του INLA αρνούσαν να πλυθούν και να χρησιμοποιήσουν οποιοδήποτε μέσο καθαριότητας μέσα ή έξω από τα κελιά τους.

31. Danny Morrison (γ. 1953). Δημοσιογράφος και συγγραφέας, μέλος του IRA, φυλακίστηκε για τη δράση του στο Λονγκ Κεϋ μεταξύ 1972-1975. Μετά την αποφυλάκισή του ανέλαβε τη διεύθυνση της εφημερίδας *An Phoblacht/Republican News* και κατά τη διάρκεια της απεργίας πείνας λειτουργούσε ως εκπρόσωπος τύπου του Μπ. Σαντς.

32. Paddy Devlin (1925-1999). Βορειοϊρλανδός σοσιαλδημοκράτης, από τους ιδρυτές του Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος (SDLP), βουλευτής και μέλος της τοπικής κυβέρνησης στα 1973.

33. Ολόκληρη η καταγραφή της τελευταίας ημέρας είναι στα γαελικά. Η έκφραση «θα δούμε τη σελήνη να ανατέλλει» παραπέμπει στην μπαλάντα του Ιρλανδού ποιητή John Keegan Casey (1846-70) με τίτλο *The Rising of the Moon*, που αναφέρεται στην ιρλανδική εξέγερση του 1798.

Ένα σύντομο χρονικό
της ιρλανδικής αντίστασης

1170 Πρώτη αγγλική παρέμβαση στην Ιρλανδία: Στρατιώτες του Ερρίκου Β' στέλνονται στο νησί έπειτα από έκκληση του βασιλιά του Λάινστερ. Σε αντάλλαγμα, γη παραχωρείται στους στρατιώτες.

1541 Ο Άγγλος μονάρχης Ερρίκος Η' ανακηρύσσεται βασιλέας της Ιρλανδίας και αυξάνει τον αγγλικό έλεγχο επί της νήσου.

1610 Ο Ιάκωβος Α' επιχειρεί να καταστείλει την εξέγερση των Ιρλανδών στο Όλστερ εγκαθιστώντας Άγγλους και Σκώτους προτεστάντες εποίκους.

1641, Οκτώβριος Νέα εξέγερση και σφαγές προτεσταντών στο Όλστερ.

1649, 11 Σεπτεμβρίου Ο Όλιβερ Κρόμβελ αποβιβάζεται με το στρατό του στην Ιρλανδία, προχωρώντας σε σφαγές καθολικών, αρπαγή γης προς όφελος των προτεσταντών και θέσπιση αντικαθολικής νομοθεσίας.

1688, Νοέμβριος Ένδοξη Επανάσταση. Ο φιλοκαθολικός βασιλιάς Ιάκωβος Β' καταφεύγει με το

στρατό του στην Ιρλανδία και προετοιμάζεται να αντιμετωπίσει τον Γουλιέλμο της Οράγγης που έχει αποβιβαστεί στην Αγγλία. Οι δύο στρατοί θα αναμετρηθούν την 1η Ιουλίου του 1960 στη μάχη του Μπούν. Οι προτεστάντες του Όλστερ πολεμούν στο πλευρό των δυνάμεων του Γουλιέλμου.

1703 Το 90% της ιρλανδικής γης βρίσκεται στα χέρια Άγγλων ευγενών.

1798 Το Μάιο ξεσπά η εξέγερση της Εταιρείας Ενωμένων Ιρλανδών με δημοκρατικά και εθνικοαπελευθερωτικά αιτήματα, που προσβλέπει στη βοήθεια της δημοκρατικής Γαλλίας. Στους κόλπους της οργάνωσης ενώνονται καθολικοί και προτεστάντες. Μέχρι τον Οκτώβριο του ίδιου έτους η εξέγερση έχει κατασταλεί.

1801 Ιανουάριος Με την «Πράξη Ενώσεως» το ιρλανδικό κοινοβούλιο διαλύεται και η Ιρλανδία προσαρτάται και τυπικά από τη Μεγάλη Βρετανία, σχηματίζοντας το Ηνωμένο Βασίλειο.

1845-48 Η καταστροφή των πατατοκαλλιιεργειών προκαλεί λιμό με 1,5 εκ. θύματα, ενώ ένα εκατομμύριο Ιρλανδοί αναγκάζονται να μεταναστεύσουν. Η αγγλική κυβέρνηση αρνείται να βοηθήσει τον λιμο-

πτονούντα πληθυσμό, ενώ οι Άγγλοι γαιοκτήμονες συνεχίζουν να εξάγουν όση σοδεία δεν καταστράφηκε.

1905, 28 Νοεμβρίου Ίδρυση του πολιτικού κόμματος Sinn Féin (σημαίνει «Εμείς οι ίδιοι») με πρόγραμμα την ανεξαρτησία και την απελευθέρωση της Ιρλανδίας από τους Βρετανούς.

1912, Απρίλιος Υιοθέτηση του «νόμου για την αυτοκυβέρνηση», που προέβλεπε την ίδρυση κοινοβουλίου στο Δουβλίνο και την εγκατάσταση κυβέρνησης, που θα ασχολούνταν με τα ιρλανδικά ζητήματα.

1913, Ιανουάριος Οι προτεστάντες δημιουργούν τη Δύναμη Εθελοντών του Όλστερ (UVF), προκειμένου να αντισταθούν στο νόμο περί αυτοκυβέρνησης. Στις 25 Νοεμβρίου του ίδιου χρόνου δημιουργούνται οι Ιρλανδοί Εθελοντές προκειμένου να διασφαλίσουν την άμυνα των καθολικών.

1916, 24-29 Απριλίου «Εξέγερση του Πάσχα»: Δυνάμεις των Ιρλανδών Εθελοντών με επικεφαλής τους Πάτρικ Πηρς και Τζέιμς Κόννολυ καταλαμβάνουν το Κεντρικό Ταχυδρομείο του Δουβλίνου και ανακηρύσσουν την Ιρλανδική Δημοκρατία. Βρετανικές δυνάμεις επιτίθενται στην πόλη και καταστέλ-

λουν την εξέγερση, σκοτώνοντας 400 εθελοντές. Τον επόμενο μήνα 70 από τους πρωτεργάτες θα καταδικαστούν σε θάνατο, 15 θα εκτελεστούν και οι υπόλοιποι θα φυλακιστούν. Οι στρατιωτικές δυνάμεις της εξέγερσης θα γίνουν γνωστές με το όνομα Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός (IRA).

1920, Δεκέμβριος Διχοτόμηση του νησιού και δημιουργία του ημανεξάρτητου Ελεύθερου Ιρλανδικού Κράτους, με κοινοβούλιο στο Δουβλίνο, όπου αντιπροσωπεύονται οι 26 Κομητείες, και προσωρινή κυβέρνηση. Οι 6 Κομητείες του βορρά παραμένουν μέρος του Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά αποκτούν δικό τους κοινοβούλιο, στο Στόρμοντ. Η διχοτόμηση θα επισημοποιηθεί ένα χρόνο αργότερα, με συνθήκη ανάμεσα στη Βρετανία και το Ελεύθερο Κράτος.

1922 Εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στους υποστηρικτές και τους πολέμους της συνθήκης. Διάσπαση των Ιρλανδών Εθελοντών. Μετά από ένα χρόνο οι συγκρούσεις θα λήξουν με την καταστολή των αντιπάλων της συνθήκης από τις δυνάμεις του Ελεύθερου Κράτους.

1949 Δημιουργία της ανεξάρτητης Δημοκρατίας της Ιρλανδίας στο έδαφος των 26 Κομητειών.

1968 Κίνημα για τα πολιτικά δικαιώματα στη Βόρεια Ιρλανδία, με στόχο την κατάργηση τη αντικαθολικής νομοθεσίας του 19ου αιώνα. Οι πορείες διαμαρτυρίας τον Οκτώβριο στο Ντέρου αντιμετωπίζονται με εξαιρετική βιαιότητα από τη βορειοϊρλανδική αστυνομία.

1969 Η ένταση ανάμεσα σε καθολικούς και προτεστάντες μεγαλώνει στο Βορρά και κορυφώνεται τον Αύγουστο με συγκρούσεις σε ολόκληρο το Μπέλφαστ. Επέμβαση του βρετανικού στρατού. Δημιουργία καθολικών και προτεσταντικών ζωνών στην πόλη. Στο τέλος της χρονιάς ο IRA διασπάται ανάμεσα στον μαρξιστικών προσανατολισμών Επίσημο IRA και τον ριζοσπαστικότερο Προσωρινό IRA.

1971 Στις 9 Αυγούστου 350 άτομα συλλαμβάνονται ως μέλη του IRA. Τις επόμενες δύο ημέρες εκτεταμένες συγκρούσεις στους δρόμους θα αφήσουν πίσω τους 17 νεκρούς.

1972, 30 Ιανουαρίου Κατά τη διάρκεια πορείας του κινήματος για τα πολιτικά δικαιώματα (NICRA) ενάντια στις φυλακίσεις και τις απαγορεύσεις, στο Μπέλφαστ, Βρετανοί αλεξιπτωτιστές ανοίγουν πυρ δολοφονώντας 14 πολίτες, μεταξύ των οποίων και παιδιά. Μετά αυτήν τη «Ματωμένη Κυριακή» η

επιρροή του Προσωρινού IRA κορυφώνεται στο Βορρά, ενώ η βρετανική πρεσβεία στο Δουβλίνο πυρπολείται. Η Βρετανία καταργεί την κυβέρνηση της Β. Ιρλανδίας και αναλαμβάνει τον άμεσο έλεγχο των ιρλανδικών υποθέσεων.

1974 Βομβιστική εκστρατεία του IRA τόσο σε ιρλανδικό όσο και σε βρετανικό έδαφος. Η βρετανική κυβέρνηση υιοθετεί αντιτρομοκρατικό νόμο που προβλέπει την κράτηση χωρίς απαγγελία κατηγοριών.

1980 Απεργίες πείνας των κρατουμένων μαχητών στις φυλακές του Λονγκ Κεσ με αίτημα την αναγνώριση του καθεστώτος του πολιτικού κρατουμένου. Έως τον Αύγουστο του 1981 δέκα μαχητές του IRA και του INLA θα δώσουν τη ζωή τους, με πρώτο τον Μπόμπυ Σαντς.

1998, 10 Απριλίου Υπογραφή στο Μπέλφαστ της «συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής» ανάμεσα στους εκπροσώπους των καθολικών και των προτεσταντών, έπειτα από περισσότερα από δέκα χρόνια συνομιλιών και δειλών ανοιγμάτων εκ μέρους της βρετανικής κυβέρνησης. Η συμφωνία, που εγκρίθηκε με δημοψήφισμα το Μάη της ίδιας χρονιάς, προβλέπει την ισότητα των πολιτών στη Β. Ιρλανδία,

τον αφοπλισμό των παραστρατιωτικών μονάδων και τη δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης.

2005 Ο IRA καταθέτει τα όπλα και κηρύσσει το τέλος της ένοπλης εκστρατείας του.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ «ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ
ΤΟΥ ΜΠΟΜΠΥ ΣΑΝΤΣ»
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ
ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΜΑΣ ΚΑΙ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ
CASSOULIDES MASTERPRINTERS
ΣΕ 3.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΤΟΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 2011
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΑΙΓΑΙΟΝ

και αδιαίρετη- και με το «κείμεθα» δεν εννοούμε ότι είμαστε νεκροί, εδώ θαμμένοι, μα κεκοιμημένοι, ονειρευόμενοι, άνθρωποι άνω θρώσκοντες, ελεύθεροι, επειδή η ελευθερία είναι η πεμπτούσια της ανθρώπινης υπόστασης, που μας εξασφαλίζει την αιώνια νεότητα και την αθανασία.

Κι όταν λέμε «τους κείνων ρήμασι πειθόμενοι», με το «κείνων» εννοούμε τους πατέρες μας, που με το αίμα τους μας παρέδωσαν την ρίζα ελεύθερη και με το «ρήμασι πειθόμενοι» εννοούμε την εντολή που μας άφησαν να φανούμε αντάξιοί τους και πολλώ κάρρονες, να την κρατήσουμε και να την ενδυναμώσουμε, για να δρατζιάσει το ίλαντρόν μας, όχι να παραλαμβάνουμε δέντρο και να παραδίδουμε κλώνο. Αυτοί είμαστε εμείς, οι κάρρονες.

Εσείς ποιοι είστε; Δεν θα πούμε οι χείρονες, μα πέστε μας. Ποιο είναι το ενθάδε, ποια η ρίζα σας; Πού κείσθε, σε ποιους τάφους, σε ποια κοιμητήρια; Ποιοι είναι οι εκείνοι σας; Ποια είναι τα ρήματα στα οποία είστε πειθόμενοι; Ίτε. Ήδη μας θάβουν ζωντανούς. Εμείς είμαστε οι πέτρες σας.